

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Autonomie církví a náboženských společností
v ústavním systému ČR**

Petra Löffelmannová

2016

Plzeň

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Autonomie církví a náboženských společností
v ústavním systému ČR**

Zpracovala:

Petra Löffelmannová

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Tomáš Pezl

Studijní obor:

Právo

Plzeň, 2016

Tímto prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Autonomie církví a náboženských společností v ústavním systému ČR“ zpracovala samostatně, pouze s využitím pramenů zde uvedených.

Plzeň, březen 2016

.....

Petra Löffelmannová

Ráda bych poděkovala JUDr. Tomáši Pezlovi za jeho trpělivý přístup, ochotu a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	1
1. ZAKOTVENÍ CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	3
1.1 Základní pojmy	3
1.1.1 Náboženství	3
1.1.2 Církev a náboženské společnosti	5
1.2 Náboženská svoboda- svoboda vyznání	6
1.2.1 Teoretické vymezení náboženské svobody.....	6
1.2.2 Právní úprava náboženské svobody	8
1.2.3 Vybrané případy omezení svobody vyznání Ústavním soudem ČR.....	14
1.3 Církev a náboženské společnosti v právním řádu ČR.....	16
1.3.1 Česká republika jako konfesně neutrální stát.....	16
1.3.2 Církev a náboženské společnosti v církevním zákoně.....	17
1.3.3 Církev registrované ve formě spolků.....	23
2. AUTONOMIE CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ	25
2.1 Vnitřní autonomie	26
2.2 Zvláštní oprávnění církví a náboženských společností.....	29
2.2.1 Obecné pojetí zvláštních oprávnění	29
2.2.2 Výkon zvláštních oprávnění	33
2.3 Autonomie náboženských společenství registrovaných ve formě spolku.....	39
3. KONFLIKTNÍ BODY	41
3.1 Návrh na zrušení církevního zákona.....	41
3.2 Rozsah vnitrocírkevní autonomie ve věci služebního poměru duchovních.....	48
3.3 Spor o označení mešního vína	56
3.4 Spor funkcionářů Židovské obce v Praze	58
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	64
Komentáře, učebnice, monografie	64
Odborné články.....	65
Právní předpisy	66
Judikatura.....	67
Internetové zdroje	68
RESUMÉ	69
PŘÍLOHY	Chyba! Záložka není definována.

ÚVOD

Jedním z velmi aktuálních témat, které ovlivňuje světové dění, je bezpochyby i existence nejrůznějších náboženských společenství. Jakkoliv se dnešní společnost může jevit jako ateistická, chceme-li nevěřící, míra ovlivnění každodenního žití běžné populace tímto fenoménem je stále velká, a to jak přímo, tak i nepřímo. V období zvýšeného výskytu nebezpečí spojovaného s radikální islámskou organizací Islámský stát se do popředí dostává možný strach, který je bohužel často zobecňován jako strach z jakékoliv odlišné víry.

Tématem předkládané diplomové práce je právě autonomie církví a náboženských společenství, která úzce souvisí se samotnou svobodou vyznání. Diplomová práce je zaměřena na ústavní rámec autonomie církví a náboženských společenství na území České republiky. Nejsou ovšem opomenuty ani zásadní judikáty Evropského soudu pro lidská práva. Toto individuální téma jsem si zvolila proto, že považuji tuto problematiku za velmi důležitou, a to z toho důvodu, že se jedná o téma velmi diskutované nejen u nás, ale i v zahraničí.

Diplomová práce je rozdělena na tři základní části, které jsou doplněny o úvod, závěr a cizojazyčné resumé. První část diplomové práce je zaměřena na zakotvení církví a náboženských společenství v českém právním řádu. V jednotlivých podkapitolách se věnuji nejprve důležitému vymezení pojmů, které jsou zásadní pro správné pochopení dalšího textu. Následně pak samotné svobodě vyznání, která jak již bylo řečeno, je důležitým východiskem celého tématu předkládané práce. Svoboda vyznání je pojata jak ve smyslu *fora interna*, tak *fora externa*. V závěru první kapitoly je analyzováno právní postavení církví a náboženských společenství právě v českém právním řádu, které zahrnuje nutnou deskripci procesu registrace církví v České republice.

Druhá kapitola je zaměřena na zákonné vymezení autonomie církví a náboženských společenství ve vztahu ke státu. Český právní systém rozeznává tři možné stupně fungování církví a náboženských společenství, přičemž poslední stupeň je možnost výkonu tzv. zvláštních oprávnění, která jsou rozebrána v samostatné podkapitole. Tato oprávnění jsou právě předmětem časté kritiky, a to z mnoha důvodů, včetně samotného vyčlenění institutu zvláštních oprávnění. V souvislosti se

zvláštními oprávněními je zanalyzována nejen současná úprava, ale též provedeno srovnání s úpravou předchozí.

Konečně poslední kapitola je věnována konfliktním bodům, tedy vybraným případům, jejichž soudní řešení mělo za následek upřesnění a zkonkretizování jednotlivých ustanovení týkajících se autonomie církví. V České republice těchto případů nebylo mnoho, nicméně dostatek na to, aby byla ustálena judikatura ústavního soudu ve věci autonomie církví a náboženských společností.

Cílem této práce není komplexně pojmut obecné téma svobody vyznání, ačkoliv je to neodmyslitelnou součástí specifického tématu práce a v průběhu celé práce svoboda vyznání hraje důležitou roli. Diplomová práce má naopak za cíl důkladnější vymezení autonomie náboženských společenství a obecného vztahu státu a církví, neboť k tomuto tématu nebylo sepsáno mnoho odborných, ucelených publikací. Těchto cílů bych ráda dosáhla pomocí několika vědeckých metod, a to především metodou analytickou, deskriptivní, selektivní, ale také metodou komparativní.

Východiskem této diplomové práce je vedle odborné literatury a článků také práce s jednotlivými judikáty, neboť se domnívám, že každé zpracování jakékoliv právní otázky je nutné doplnit právě soudními rozhodnutími.

1. ZAKOTVENÍ CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU

1.1 Základní pojmy

Téma předkládané diplomové práce přináší řadu pojmů, které se na první pohled mohou zdát velmi podobné, či dokonce splývající, avšak ke správnému pochopení celého textu je důležité si je předem vymezit a objasnit.

1.1.1 Náboženství

Definovat pojem náboženství vždy bylo a je velmi složité. Nelze jednoznačně určit, že by některá z mnohých, mnohdy lišících se definic, byla ať již laickou, či odbornou veřejností jakkoliv prosazována.

Zaměřme se nejprve na tento konkrétní český výraz. Nemusíme zacházet do přílišných jazykových rozborů, abychom viděli spojitost slova náboženství se slovem zbožný, nábožný. Tento základ slov jasně směřuje k významu, že člověk zbožný uctívá daného boha, či bohy. Je však otázka, zdali takto jasně daný význam slova není zavádějící. Jasně to totiž směřuje k teismu,¹ tedy k uctívání boha či bohů a nedává prostor neteistickým náboženstvím, která nejsou spojena s žádným konkrétním bohem.²

Pokud se chceme vyhnout nepřesnému významu českého slova *náboženství*, je nutné se přesunout do jiných jazyků. V mnohých evropských jazycích³ má náboženství jednotný termín *religion*, který pochází z latinského slova *religio*, *religion*. Význam tohoto slova není ani v dnešní době zcela jasný. Několika možnostmi se zabývá D. Demjančuková ve své knize *Teorie a dějiny náboženství*. Zde je připomenut římský filosof a řečník Marcus Tullius Cicero, který přikládal souvislost slova *religio* slovu *relegerze*, jež se dá volně překládat jako „respektovat něco, či brát ohled“. Tato verze, ač nepřilíš uznávaná, dává prostor pro výše zmíněná neteistická náboženství, neboť respektovat se nemusí jen konkrétní bůh, ale v podstatě cokoliv. Podle římského spisovatele L. Lactantia je toto slovo odvozováno od slova *religo*, což je překládáno jako „znovu svázat“, jako význam nerozlučitelnosti člověka s bohem.⁴ Znovu se tedy dostáváme do roviny, kdy je

¹ náboženský systém, který je orientován alespoň na jedno božstvo

² Například buddhismus a taoismus

³ např. AJ, NJ, FJ i ŠJ

⁴ Demjančuková, D. *Teorie a dějiny náboženství*, s. 13-15

příkládán význam náboženství ve spojitosti s bohem, čemuž odpovídá i většinové zastoupení teistických náboženství ve světě oproti těm neteistickým.

I v dnešní, zdánlivě ateistické společnosti, je náboženství jedním z nejvíce diskutovaných a život ovlivňujících témat. To však pochopitelně bylo i v minulosti. Velká většina myslitelů všech dob se více či méně teorií náboženství zabývala. Někteří pouze okrajově, jiní tomuto tématu věnovali celá svá díla. Každý však měl svůj specifický názor a postoj k definování náboženství. Uveďme si některá zajímavá pojetí náboženství, která mohou být jakýmsi vodítkem pro širší pochopení tohoto fenoménu.

Jako první zmíním postoj k náboženství německého klasického filozofa George Wilhelma Friedricha Hegela (1770-1831). Hegel ve svém učení dochází k závěru, že svět funguje na určitém duchovním principu, který se neustále vyvíjí. Říká, že náboženství je vědomost konečného ducha o své podstatě jako ducha absolutního.⁵ Hegel ovšem nezmiňuje boha jako takového, nýbrž nejvyšší formu absolutního ducha.

S dalším velmi zajímavým pojetím náboženství přišel francouzský sociolog Émile Durkheim. É. Durkheim ve své knize *Elementární formy náboženského života* přichází s následující definicí: „*Náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, to jest k věcem odtazitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence v jediném morálním společenství nazývaném církev.*“⁶

Že je náboženství určitý systém, který odpovídá na otázky, říkal i Filozof Gottlieb Fichte. Konkrétně říká, že je náboženství poznání; které objasňuje člověka sobě samému, odpovídá na jeho nejvyšší otázky, které vůbec mohou být vyřčeny, a přináší tak člověku dokonalou jednotu se sebou samým a následně skutečné posvěcené mysli.⁷

Z novodobějších glos směrem k náboženství jmenuji jeden, pro mnohé jistě velmi zajímavý výrok Sira Nicholase Wintona (1909-2015), který uvedl následující: „*Jestliže věříte v Boha, tak nerozumím, proč by měl být rozdíl věřit jako katolík, žid*

⁵ Heller, Mrázek, *Třídění náboženství*, 2004, s. 17

⁶ DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života*. Praha : Oikoymenh, 2f002. S. 55.

⁷ HELLER, Jan; MRÁZEK, Milan. *Nástin religionistiky*. Praha : Kalich, 2004. s. 18.

nebo muslim. Základ všech náboženství: dobro, etika, nezabíjet a starat se o své rodiče - je stejný. Myslím, že lidi by měli míň dbát o to, co je v náboženství rozděluje, ale víc o etiku.“⁸

Z výše uvedených selektivních informací lze jen potvrdit prvotní myšlenku, že definovat náboženství je velmi obtížné. I přesto si dovolím zmínit celkem jasnou definici, kterou osobně považuji jako dostačující pro prvotní vysvětlení, co je to náboženství. „*Praktický i teoretický vztah člověka k transcendentní skutečnosti, čili něčemu, co přesahuje lidské možnosti a síly, vymyká se oblasti dostupné lidské zkušenosti.*“⁹

1.1.2 Církve a náboženské společnosti

Soubor právních norem, které upravují poměr státu na jedné straně a církví a náboženských společností na straně druhé, se nazývá konfesní právo. Primárním pramenem tohoto práva je v České republice zákon č.3/2002 Sb., Zákon o církvích a náboženských společnostech¹⁰. Již ze samotného názvu je patrné, že existují dva pojmy, které stojí v právním zakotvení vedle sebe. Je to pojem *církev* a pojem *náboženská společnost*. Jaký rozdíl je mezi těmito pojmy a kde to hraje, či naopak nehraje důležitou roli, si řekneme v této podkapitole.

Charakteristiku církví a náboženských společností nacházíme v paragrafu 3 církevního zákona. Ačkoliv je v úvodu uvedená formule „pro potřeby tohoto zákona“, můžeme považovat definici za obecně platnou i mimo účely tohoto zákona, neboť jiné vymezení v ostatních právních předpisech nenalezneme. Církve a náboženské společnosti jsou zde definovány jako dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby.

Rozdělení na církve a náboženské společnosti není v českém právním řádu novinkou. Historie tohoto označení sahá až do 19. století, kde byly tyto pojmy použity v Císařském patentu z 5. 11. 1855. Nabízí se otázka, proč dochází

⁸ Převzato z WINTON FILM [online] dostupné [cit.2016-02-10] <http://www.wintonfilm.com/cs/pribeh.html>

⁹ Novotný, Jan. *Církve, náboženství a sekty v České republice*, Brno, 2007, s. 13

¹⁰ Dále jen „církevní zákon“

k rozdělení na tyto dva pojmy. Slovo církev je historicky odvozeno z řeckého Kyrios Ijesús Christos, tedy Pán Ježíš Kristus. Jak ale říká J. Kříž ve svém komentáři k církevnímu zákonu, i mezi samotnými církvemi panují spory o významu a původu tohoto slova.¹¹ Z toho vyplývá, že za církve jsou převážně považovány náboženská uskupení, která vychází z křesťanské tradice a historie. Ostatní náboženská uskupení se označují jako náboženské společnosti. Jako neutrální termín je používáno též náboženské společenství, které zahrnuje oba výše uvedené termíny.

Výběr označení je na vlastním uvážení každém konkrétním náboženském společenství, neboť zákon nestanovuje žádné speciální požadavky, aby se náboženská společnost mohla „stát“ církví. V praxi se tak může stát, že ačkoliv společenství vychází z křesťanských hodnot, zvolí pro svůj název označení „náboženská společnost“, jako je to například u Náboženské společnosti svědkové Jehovovi. Neméně častou volbou náboženských společenství bývá upuštění od těchto dvou rozdělení a zvolení neutrálního názvu, jako je tomu třeba u Židovských obcí.

Vzhledem k tomu, že oba tyto pojmy stojí v církevním zákoně vedle sebe a jsou používány společně, můžeme říci, že rozdíl mezi církvemi a náboženskými společnostmi má rozměr pouze religionistický, popř. teologický, nikoli však právní.

1.2 Náboženská svoboda- svoboda vyznání

1.2.1 Teoretické vymezení náboženské svobody

Náboženská svoboda, jiným pojmem též svoboda vyznání, patří mezi základní lidská práva, které mají všichni lidé na celém světě již od narození. Stejně jako všechna lidská práva, tak i náboženská svoboda má pět základních charakteristik. Je jím její přirozenost, nezadatelnost, nezcizitelnost, nezrušitelnost a nepromlčitelnost.¹² Přirozenost určitého práva chápeme jako takové právo, které existuje nezávisle na vůli zákonodárců či adresátů. Nezadatelnost a nezcizitelnost spočívá v nemožnosti toto právo nijak zcizit, ať už prodat či darovat, ani se tohoto práva jiným způsobem jakkoliv vzdát. S tím souvisí i nepromlčitelnost a nezrušitelnost, neboť i když člověk tato práva přímo nevyužívá, nikdy nemůže dojít k jejich promlčení či zrušení.

¹¹ Další možný význam např. z latinského Ecclesia- vyvolení

¹² Viz článek 1 Listiny

To, v jaké míře je náboženská svoboda, chceme-li svoboda vyznání, zachována, přímo koresponduje s úrovní zachovávání lidských práv a demokracie jako takové v každém státu.¹³ Náboženskou svobodu lze vymezit pozitivním i negativním způsobem. Pozitivní smysl náboženské svobody znamená, že každý může mít určité náboženské přesvědčení, či ho veřejně projevat.¹⁴ Na druhé straně negativní smysl náboženské svobody znamená možnost neprojevovat žádné náboženské přesvědčení, či být nucen přijmout jakoukoliv víru.

Svoboda vyznání se obecně dělí na dvě složky. Tyto složky se označují jako *forum internum* a *forum externum*. Takové dělení je zakotveno ve většině pramenů upravujících náboženskou svobodu, které byly zmíněny výše, v Listině pak konkrétně v člancích 15 a 16.

Forum internum, volně překládáno jako určitý vnitřní prostor, zahrnuje tedy vnitřní přesvědčení daného člověka, které v sobě může zahrnovat i náboženskou formu přesvědčení. Náboženské vyznání je totiž stejně jako svoboda myšlení výsledkem vnitřního myšlenkového procesu konkrétního člověka. Takovouto formu náboženské svobody nelze žádným způsobem regulovat, ani do ní jinak zasahovat. Žádný zákon proto nemůže zasáhnout do tohoto absolutního práva, stejně jako nemůže být vyvinut jakýkoliv nátlak, který by souvisel s náboženským přesvědčením jednotlivce.¹⁵ Jak uvádí P. Jäger, do *fora interna* lze řadit i emocionální činnosti člověka, které souvisí s rozumovou a hodnotovou stránkou každého jedince. *Forum internum* jako jednu ze dvou částí náboženské svobody definoval i Ústavní soud, když ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/02 uvedl, že ji „ lze zásadně vymezit především jako *forum internum*, tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat.“ Jednou z variant projevu náboženského vyznání je ovšem možnost nemít žádné náboženské vyznání, neboť jak již bylo zmíněno, do ryze vnitřního prostoru člověka nelze žádným způsobem a za žádných okolností zasáhnout. Součástí *fora interna* je zároveň i změna náboženského vyznání, a to ve své materiální podobě, tedy změnit vyznání v rámci myšlení jedince.¹⁶

¹³ Wood, J. Religious Human Rights and Democratic State. *Journal of Church and State* 2004, ročník 46, č. 4, s. 762

¹⁴ Více dále v textu

¹⁵ VALEŠ, V. *Konfesní právo- průvodce studiem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 158-159

¹⁶ KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1081

Druhou složkou svobody vyznání je forum externum, tedy vnější podoba a projev náboženského vyznání. Jedná se o všechny vnější projevy výše definovaného vnitřního prostoru každého jednotlivce. Toto vnitřní přesvědčení lze projevit mnoha způsoby a základní zakotvení tohoto práva nacházíme v článku 16 Listiny. Nicméně výčet těchto způsobů a možností, jak navenek projevit víru, má demonstrativní povahu, neboť nelze taxativně zakotvit něco, co může mít nespočet podob. Mezi tyto projevy řadíme například účast na náboženském obřadu, tzv. bohoslužbě, možnost šířit víru, nosit náboženské symboly, ale i vyučovat náboženství a organizovat jiné náboženské akce. Oproti foru internu, forum externum není absolutně nedotknutelné a stát může do projevu náboženské svobody zasáhnout, pokud se jedná o ochranu práv třetích osob.¹⁷

1.2.2 Právní úprava náboženské svobody

Právní zakotvení náboženské svobody nacházíme jak v českém právním systému, tak i v mezinárodních dokumentech. Úprava tohoto základního, přirozeného lidského práva bývá zakotvena v obou zmíněných úrovních současně. Nejprve si představíme nejdůležitější akty mezinárodního práva, které upravují problematiku náboženské svobody na mezinárodní úrovni, a poté i vnitrostátní prameny platné v České republice.

Vlivem druhé světové války vyvstala potřebou určitým způsobem určit a zaručit základní lidská práva, včetně svobody vyznání. Zajištění čtyř základních svobod, které je potřeba dodržovat v poválečném světě, zmínil již tehdejší prezident Spojených států amerických, F. D. Roosevelt, v roce 1941. Volně se tyto svobody překládají jako svoboda od strachu, svoboda od hladu, svoboda projevu a svoboda vyznání.¹⁸ V tomto duchu byl posléze vydán první mezinárodně uznaný dokument o lidských právech a svobodách, které náleží každému člověku. Jednalo se o *Všeobecnou deklaraci lidských práv a svobod*¹⁹ z roku 1948. I přesto, že Všeobecná deklarace není právně závazný dokument, je její rozměr a význam nenahraditelný, neboť se stala inspirací pro mnohé další dokumenty o lidských právech. Tato listina

¹⁷ Více níže v práci

¹⁸ Projev prezidenta F. D. Roosevelta dostupný v originále [online] [cit. 2011-01-14] <http://www.fdrlibrary.marist.edu/pdfs/fftext.pdf>

¹⁹ Dále jen „Všeobecná deklarace“

má 30 článků a upravení svobody vyznání nalezneme v článku 18. Pro autentičnost si tento článek představme v jeho originálním znění:

„Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship and observance“

Z ustanovení tohoto článku vyplývá zaručenost tzv. fora interna i fora externa, neboť je zde stanoveno, že každý má právo na svobodu náboženského vyznání, jakož i projevat své vyznání např. vyučováním, nebo účasti na náboženských obřadech. Zároveň je zde zakotveno právo na změnu náboženského vyznání.²⁰ Nicméně souvislosti s právem na svobodu vyznání nalezneme i například v článku 16, který stanovuje právo uzavírat manželství bez ohledu na víru.²¹ Ve všeobecné deklaraci je zakotveno i ustanovení, kdy lze práva v ní zmíněná omezit. Toto nalezneme v článku 29, konkrétně v druhém odstavci, který připouští omezení jen *„výhradně za účelem zajištění uznávání a zachování práv a svobod ostatních...“*²²

Mezi další významné dokumenty o lidských právech, které nepřímo navazují na Všeobecnou deklaraci, řadíme bezpochyby *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*.²³ Tento dokument přijalo Valné shromáždění organizace spojených národů dne 19. 12. 1966. I v tomto dokumentu nalezneme ustanovení o náboženské svobodě v článku 18. Opět je zde garantováno, jak mít vlastní náboženské přesvědčení, tak i toto přesvědčení projevat navenek. Dále je uvedeno i negativní vymezení práva náboženského projevu, čili skutečnost, že nikdo nesmí být nucen přijmout víru nebo náboženství nebo být podroben donucování, které by nekorespondovalo s jeho vírou.²⁴ Velkou zajímavostí je ovšem ustanovení o náboženství nezletilých dětí, respektive zajištění náboženské a morální výchovy dětí

²⁰ Volně přeložené zásadní pasáže

²¹ Článek 16 odstavec 1: „Men and women of full age, without any limitation due to race, nationality or religion, have the right to marry and to found a family“

²² Celé znění článku 29 odstavce 2: „In the exercise of his rights and freedoms, everyone shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting the just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society“

²³ Dále jen „Pakt“

²⁴ Přesné znění článku 18 ods.2: „Nikdo nesmí být podroben donucování, které by narušovalo jeho svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle své vlastní volby“

podle vlastního přesvědčení rodičů nezletilých. Stát je dle tohoto ustanovení povinen respektovat toto právo, respektive svobodu rodičů ohledně náboženské výchovy dětí. O možnosti státního zásahu do těchto zaručených práv na výchovu dětí bude pojednáno níže.

Za zmínku bezpochyby stojí i dokument *Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství a víře*²⁵. Jak již název napovídá, tato Deklarace se zabývá výhradně náboženskou svobodou. Byla přijata dne 25. 11. 1981 Valným shromážděním organizace spojených národů v New Yorku, a stejně jako Všeobecná deklarace není právně závazná. Tento dokument opět vychází z předchozích dokumentů, tedy z Všeobecné deklarace a z Paktu. Jeho vydání bylo iniciováno snahou o potlačení diskriminace z důvodu náboženské nesnášenlivosti. V Deklaraci je obsaženo ustanovení o svobodě vyznání, možnost výběru náboženství, ale na druhé straně je zde opět absence výslovného upravení možnosti volné změny víry či náboženství. Významná část Deklarace pojednává o zákazu diskriminace z důvodu víry či náboženství a zároveň je zde ustanovení o nabádání států, aby přijaly taková opatření, která pomohou diskriminaci odhalit a případně ji zamezit.

Významné dokumenty o lidských právech nevznikaly pouze na půdě OSN. Mezi důležité dokumenty řadíme *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod*.²⁶ Tato Úmluva byla přijata Radou Evropy v roce 1950 v Římě. Jedná se tedy o první poválečný významný dokument týkající se lidských práv, který vznikl na území Evropy. Tento dokument přijaly všechny státy Evropy kromě Běloruské republiky. Ustanovení související se svobodou náboženského vyznání nalezneme v článku 9 této Úmluvy.²⁷ Je zde opět definovaná svoboda náboženského vyznání a možnosti omezení ze strany státu. Tato Úmluva je velmi důležitá i ve vztahu k Evropskému soudu pro lidská práva, který ve svých rozhodnutích odkazuje právě na Úmluvu.

²⁵ Dále jen „Deklarace“

²⁶ Dále jen „Úmluva“

²⁷ Původní znění článku 9: „ 1. Toute personne a droit à la liberté de pensée, de conscience et de religion ; ce droit implique la liberté de changer de religion ou de conviction, ainsi que la liberté de manifester sa religion ou sa conviction individuellement ou collectivement, en public ou en privé, par le culte, l'enseignement, les pratiques et l'accomplissement des rites. 2. La liberté de manifester sa religion ou ses convictions ne peut faire l'objet d'autres restrictions que celles qui, prévues par la loi, constituent des mesures nécessaires, dans une société démocratique, à la sécurité publique, à la protection de l'ordre, de la santé ou de la morale publiques, ou à la protection des droits et libertés d'autrui.“

Jako poslední, neméně důležitý dokument, si představíme *Listinu základních práv Evropské unie*. Oproti předchozím dokumentům se jedná o rozsáhlejší dokument, neboť upravuje základní práva při uskutečňování norem evropského práva. Jak uvádí Naděžda Šišková ve své knize „Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii“, v Listině základních práv EU je kladen důraz na rovné hodnotové postavení všech práv vyjadřujících jednotné pojetí kvalit lidského života.²⁸ Samotná svoboda vyznání je zakotvena v článku 10. Tento článek je dále rozdělen na dva odstavce. V prvním odstavci nalezneme klasickou formulaci náboženské svobody tak, jak ji známe z předchozích dokumentů. Druhý odstavec obsahuje zaručení možnosti odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí.²⁹

Mezi právní předpisy, které zakotvují svobodu vyznání v České republice, patří Ústava, Listina a dále zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Mimo tyto předpisy je důležité zmínit i zákony, v nichž je zakotvena ochrana svobody náboženského vyznání, resp. vymezení sankcí za porušení tohoto přirozeného práva. Mezi tyto zákony jistě patří zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník, dále pak zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích a v neposlední řadě zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Základní zakotvení obecné úcty ke svobodě člověka nalzáme již v prvních ustanoveních Ústavy, konkrétně v článku 1 odst. 1, do jehož širšího výkladu svobodu náboženského vyznání bezpochyby můžeme zařadit. Tento článek je spíše ale odkazovacího charakteru na samotnou Listinu. V Listině je právo, respektive svoboda náboženského vyznání zakotvena pochopitelně více konkrétně. Než se podíváme na samotné zakotvení náboženské svobody, připomeňme si nejdůležitější pasáže, které se jistě ke svobodě vyznání vážou a tvoří její charakter. Mezi taková ustanovení patří článek 3, ve kterém je zakotveno zaručení základních práv všem bez ohledu na rasu či pohlaví, smýšlení jedinců včetně víry a náboženství či ostatního postavení jedince. Tento obecný zákaz diskriminace lidí řadíme mezi standarty moderního státu, který zdůrazňuje rovnost lidí jako lidských bytostí.³⁰ Pozornost určitě zaslouží i čl. 7, ods.1, který zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí.

²⁸ ŠIŠKOVÁ, Naděžda. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 201 - 210

²⁹ Celý text druhého odstavce: *Právo odmítnout vojenskou službu z důvodu svědomí je přiznáno v souladu se zákony jednotlivých států, které upravují výkon tohoto práva.*

³⁰ KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2.vydání, Plzeň: A.Čeněk, 2009, s.952

Obecně lze jistě vyvodit, že se jedná především o ochranu lidské integrity³¹. Nicméně ochranou lidské bytosti se rozumí jak ochrana fyzické stránky, tak i duševní. S tím souvisí i právo na nedotknutelnost soukromí, neboť člověk má tímto ustanovením garantovanou ochranu svého soukromí, jakožto subjektivně vytvářené hodnoty. Do tohoto ustanovení se proto jistě v širším slova smyslu dá zahrnout i právo na svobodu vyznání.

Samotné právo na svobodu vyznání je zakotveno v článku 15 a 16 Listiny. Článek 15 zaručuje svobodu myšlení, svědomí i náboženského vyznání. Všechny tyto svobody jsou výsledkem subjektivního procesu myšlení každého jednotlivce a nelze jej nijak postihnout. Součástí tohoto článku je, stejně jako v mezinárodních pramenech, i zakotvené právo být bez náboženského vyznání. Pokud je totiž právně zaručena obecná svoboda myšlení, potažmo i svoboda náboženského vyznání, je naprosto legitimní, že je zaručena i svoboda být bez náboženského vyznání. S tímto souvisí i volnost tento subjektivní stav změnit, a to libovolným způsobem. Co se týče vnější formy projevu svobody náboženského vyznání, nalezneme toto zakotvené v již zmíněném článku 16 Listiny. Zakotvený princip volného projevování víry, ať jednotlivě, či společně s někým jiným, je bezesporu důležitou specifikací obecné svobody projevu. Možnosti projevu, které jsou specifikovány v tomto článku, konkrétně odstavci 1³², nejsou taxativním vymezením, nicméně dávají celkem jasný rámec pro prováděcí zákony. Součástí zmíněného článku je i ustanovení obsahující zaručenou samosprávu církví a náboženských společností, včetně bližšího vyjmenování konkrétních práv.³³

Práva občanů jsou obecně chráněna veřejnou mocí tak, aby nebyl narušen jejich výkon. Vzhledem k absolutnímu charakteru svobody náboženského vyznání není možný jakýkoliv zásah třetích osob do výkonu těchto práv každého jedince. Stát proto zásah do těchto práv postihuje sankcemi, které jsou přímo úměrné charakteru porušení nedotknutelnosti těchto práv.

V České republice takovou ochranu nacházíme v zákoně č. 198/2009 Sb., Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. Zde je stanovena definice přímé diskriminace, kterou

³¹ KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání, Plzeň: A.Čeněk, 2009, s.982

³² Čl.16, ods.1: „Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu“

³³ Více v textu práce

rozumíme určité jednání, kdy se s někým jedná méně příznivě z důvodů zde stanovených, mimo jiné i z důvodu náboženského vyznání či víry.³⁴ Konkrétním porušením a zásahem do těchto práv se zabývá zákon o přestupcích a trestní zákoník.

V prvním zmíněném, tedy v přestupkovém zákoně, je vymezení přestupku, kterého se dopustí ten, kdo způsobí újmu osobě pro jeho víru či náboženství.³⁵ Stanovenou formu porušení práva na svobodu vyznání považuje český právní systém za trestný čin. Vymezení skutkové podstaty trestného činu omezování osobní svobody nacházíme v trestním zákoníku, konkrétně v § 176, který zní následovně: „*Kdo násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné újmy a. nutí jiného k účasti na náboženském úkonu, b. zdržuje jiného bez oprávnění od takové účasti, nebo c. jinému v užívání svobody vyznání jinak brání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odst. 1 a. na nejméně třech osobách, nebo b. se zbrání.*“ Objektivní stránka tohoto trestného činu je pak charakterizovaná jako obecné donucování k aktivní účasti na náboženském úkonu, nebo ve zdržování od takové účasti či v jiném bránění v užívání svobody vyznání. Způsoby docílení nátlaku nemusí být nutně závažného charakteru, jako například újma na zdraví, protože omezit svobodu vyznání lze i mírnějšími metodami, jako jsou různé formy psychologického nátlaku a jiné.³⁶

³⁴ Zkráceno pro účely textu, celý text předmětného ustanovení: §2 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

„(3) *Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.*“

³⁵ Zkráceno pro účely textu, plný text ustanovení: § 49 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

„(1) *Přestupku se dopustí ten, kdo*

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol., Trestní zákoník Komentář. [online] [cit. 2011-02-15] Dostupný na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrjgjpwk5tlg4&groupIndex=1&rowIndex=0>

1.2.3 Vybrané případy omezení svobody vyznání Ústavním soudem ČR

Případů omezení svobody vyznání ze strany státu není v České republice mnoho. Pokud by však k omezení mělo dojít, musí být splněny tři podmínky, které Ústavní soud judikoval ve svém nálezu ze dne 27. 11. 2002.³⁷ Jedná se o nutnost zákonného důvodu, dále legitimního cíle a poslední podmínka je, že zásah musí být nezbytný v demokratické společnosti. Tyto podmínky jsou též používány při rozhodování Evropského soudu pro lidská práva. Mezi nejzajímavější případy soudního zásahu do projevu náboženského vyznání patří bezesporu případ požadování košer stravy³⁸ ve výkonu trestu odnětí svobody a poté případ odmítnutí krevní transfuze dítěti, resp. odebrání dítěte předběžným opatřením kvůli odmítnutí krevních derivátů ze strany rodičů, jež jsou členy Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.³⁹

V prvním zmíněném případě šlo o skutečnost, kdy stěžovatel tvrdil, že došlo k porušení čl. 6 ods. 1 a 2, čl. 7 odst. 2 a čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že mu nebylo umožněno přijímat potravu dle jeho náboženského přesvědčení, tedy košer stravu, respektive že byl nucen přijímat potravu, která tomuto standardu neodpovídá. Stěžovatel byl tímto vystaven hladovění a strádání, jež by mohlo mít za následek vážné zdravotní potíže, či dokonce smrt. Stěžovatel zároveň žádal o vydání předběžného opatření, kterému bylo vyhověno. Ústavní soud ale posléze došel k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná, a proto ji zamítl. Zajímavostí tohoto případu bylo, že stěžovatel byl v průběhu řízení z důvodu amnestie prezidenta republiky propuštěn, avšak na své stížnosti nadále trval. Ústavní soud své zamítavé stanovisko podložil následujícími skutečnostmi. V rozhodnutí bylo připomenuto vyjádření vězeňské správy, která v daném případě umožnila stěžovateli přijímat speciální stravu zvenčí, čímž bylo odstraněno nebezpečí jakékoliv zdravotní újmy. Nadto bylo vězeňskou správou upozorněno na fakt, že ve věznicích je vařeno několik variant jídel, a vzhledem k vysokému počtu cizinců, nelze vyhovět speciálním požadavkům v takto komplexním měřítku.⁴⁰ S odkazem na článek 2 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod Ústavní soud připomněl, že Česká republika je stát nábožensky neutrální, a proto není možné obstarávání

³⁷Nález sp. zn. Pl. ÚS 6/02

³⁸ Vhodné, rituálně čisté jídlo vycházející z židovských tradic

³⁹ Členové Náboženského společenství Svědkové Jehovovi odmítají jakékoliv krevní deriváty. Říkají, že z lékařského hlediska existují pádné důvody, proč se transfuzím vyhnout. Důležitější ale je, že Bůh jim tento příkaz dal proto, že krev je pro něj posvátná.

⁴⁰ Např. vegetariáni mají možnost přijímat bezmasou stravu

jakýchkoliv prostředků k praktikování jakéhokoliv vyznání. Dále dle Ústavního soudu byla zachována svoboda vyznání ve smyslu fora externa, protože stěžovatel požadoval po státu určité věcné plnění, nikoliv samotnou ochranu svobody vyznání. Hlavním důvodem odmítnutí návrhu byl fakt, že věznice našla způsob, jak svobodu projevu židovského náboženského vyznání zajistit, když umožnila dovoz košer stravy zvenku.⁴¹

Další zmíněný náleze se týká problematiky negativního postoje členů náboženské společnosti Svědkové Jehovovi k přijímání krevních derivátů. Nezletilé dítě, jehož rodiče se hlásí k výše uvedenému společenství, onemocnělo onkologickým onemocněním, které vyžadovalo k léčbě přijetí krevních derivátů. Rodiče po uvážení dali souhlas s použitím krevních derivátů, neboť byli upozorněni na skutečnost, že v daném případě není možná jiná léčba bez využití krevních derivátů. Když se ale u malého chlapce objevila recidiva onemocnění, rodiče již souhlas k léčbě pomocí krevních derivátů neposkytli. Vzhledem k závažnosti a urgentnosti případu, byl chlapec předběžným opatřením Okresního soudu v Karvině⁴² odebrán z péče rodičů a byl mu ustanoven opatrovník pro účely soudního řízení. Zamítavým stanoviskem skončilo odvolání rodičů u krajského soudu v Ostravě⁴³. Následně se rodiče obrátili na Ústavní soud. Stěžovatelé zaujali ve své stížnosti stanovisko, že rozhodnutím obecných soudů byly porušeny jejich práva zaručovaná v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 2 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny a dále také čl. 9 odst. 1 a 2 a čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Ohledně práva na vyjádření dítěte se ústavní soud vyjádřil ve smyslu, že je nutné zkoumat nejen věk a rozumovou vyspělost dítěte, ale též povahu samotného případu a ostatní ovlivňující skutečnosti.⁴⁴ Chlapci bylo v předmětné době pouhých šest let, a proto si lze jen těžko představit, že by mohl zaujmout v takto závažné otázce nezaújatý postoj.

Po přezkoumání napadených rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud předmětnou stížnost zamítl. V usnesení bylo zdůrazněno, že vzhledem k nutnosti okamžitého zásahu není zpravidla možné řešit spory rodičů s nemocnicí ohledně

⁴¹Nález sp.zn.II ÚS 227/97, publikovaný ve Sb.n. a u. ÚS, svazek 10, pod č. 30 na s. 447

⁴² Usnesení Okresního soudu v Karvině ze dne 13. 8. 2003, sp. zn. 39 Nc 1507/2003

⁴³ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. 9. 2003, sp. zn. 13 Co 1074/2003

⁴⁴ Např. rodinné zázemí dítěte. Je však na uvážení, zda právě rodinným prostředím a výchovou by názor dítěte nebyl do značné míry zkreslen.

vhodnosti dané léčby. Omezení svobody vyznání je podmíněno splněním tří podmínek⁴⁵, které byly dle Ústavního soudu v tomto případě bez výjimky naplněny. Ústavní soud proto zaujal jednoznačný postoj k omezování práv zakotvených v čl. 16 odst. 1 Listiny z důvodů ochrany dalších lidských práv a svobod druhých následovně:

„Ochrana zdraví a života dítěte, a o ni vzhledem ke konkrétním okolnostem skutečně šlo, je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní.“

Právo na ochranu života je bezpochyby jedním z nejdůležitějších lidských práv, které jsou pod ochranou veřejné moci. Pokud tedy podrobíme testu proporcionality právo na ochranu života a právo na svobodu náboženského vyznání, nemůže vyjít nic jiného, než důležitost ochrany života, stejně jako je uvedené ve výše zmíněném stanovisku Ústavního soudu.

1.3 Církev a náboženské společnosti v právním řádu ČR

1.3.1 Česká republika jako konfesně neutrální stát

Česká republika je dle článku 2 Listiny základních práv a svobod stát, který je založen na demokratických hodnotách bez vázání na ideologii či náboženské vyznání. Jak bylo čteně judikováno Ústavním soudem⁴⁶, považujeme Českou republiku též za stát laický, což sebou ale přináší mnoho otázek. Jako první musíme odpovědět na otázku, co slovo laik, respektive laický, znamená. Podvědomí o významu tohoto slova je jistě napříč celé společnosti. V přeneseném a zažitém významu totiž slovo laik znamená „neodborník“⁴⁷. Kde se ale tento převzatý význam slova objevil? Pokud půjdeme do francouzského originálu slova- *laïque*, zjišťujeme, že se velmi často toto slovo překládá jako *světský*. V původním smyslu ovšem slovo laik znamenalo, že taková osoba není kazatel z povolání, a až posléze z tohoto

⁴⁵ zmiňováno v předchozí podkapitole

⁴⁶ Např. v nálezu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. III. ÚS 136/2000, a v nálezu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02

⁴⁷ KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, Praha 1981, s.397

výkladu, dnes velmi oblíbený překlad jako „neodborník“. ⁴⁸ Z důvodu použití tohoto slova s více možnostmi původního významu nemusí být výraz *laický stát* tím nejpřesnějším výrazem. Nelze než souhlasit s názorem profesora J. R. Tretery, podle kterého by bylo vhodnější použití výrazu „stát konfesně neutrální, světský“, který neupřednostňuje žádné náboženské vyznání ani ideologii.

Oproti tomuto, Ústavním soudem judikovanému, označení státu ovšem částečně stojí úryvek textu preambule Ústavy. Zde nacházíme myšlenku, že občané jsou odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství⁴⁹. Pojem ochrany duchovního bohatství nemůže v žádném případě konkurovat zásadě nábožensky neutrálního státu, nicméně prostor k úvaze to jistě nabízí. Česká republika, stejně jako většina evropských států, mají historicky zakotvené židovsko-křesťanské hodnoty, které se dochovaly až do dnešních dnů⁵⁰, a proto jako *ochranu duchovního bohatství* můžeme považovat ochranu právě takových hodnot, které zcela nevybočují z náboženských tradic historického území České republiky.

1.3.2 Církev a náboženské společnosti v církevním zákoně

Nejdůležitější pramen, který v České republice upravuje problematiku církví a náboženských společností, představuje zákon č.3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností ve znění pozdějších předpisů. Legislativní proces tohoto zákona čítal mnoho komplikací, které vyvrcholily dokonce ústavní stížností.⁵¹ Tento zákon nahrazuje zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, přičemž jeho obsah je zpřesňující a celkově obsáhlejší, než tomu bylo u zákona předchozího. Církevní zákon všeobecně upravuje problematiku církví a náboženských společností a to konkrétně postavení církví a náboženských společností, dále pak vedení seznamu registrovaných církví a náboženských společností, ale také působnost Ministerstva kultury v církevních záležitostech. Níže si představíme zásadní skutečnosti⁵² plynoucí z tohoto zákona, které odpovídají jednotlivým hlavám, na které je zákon rozdělen. Mezi důležitou součástí bezpochyby

⁴⁸ TRETERA, J.R., *Stát a církev v ČR*, Karmelitánské nakladatelství, s. 14-18

⁴⁹ Celý text viz preambule zákona č. 1/1993 Sb.

⁵⁰ Dodržování křesťanských svátků jako vánoc, velikonoce atd.

⁵¹ Více níže v práci

⁵² Části, které nejsou součástí jiné kapitoly práce

patří samotný proces registrace církví a náboženských společností, jemuž je věnována samostatná část této podkapitoly.

V úvodní části církevního zákona je specifikovaná svoboda náboženského vyznání, neboť již z názvu zákona⁵³ vyplývá, že vedle působnosti církví se daný zákon zabývá též samotnou svobodou náboženského vyznání. Nicméně samotná svoboda náboženského vyznání tvoří opravdu nepatrnou část tohoto zákona, neboť je tomuto tématu věnován pouze jeden paragraf. Mimo ustanovení simulující obsah článků 15 a 16 Listiny je v církevním zákoně též zahrnuto právo nezletilých dětí na svobodu náboženského vyznání. Zde poprvé spatřujeme rozdíl oproti předchozí právní úpravě. V zákoně č. 308/1991 Sb., konkrétně v ustanovení § 3 bylo stanoveno, že o náboženské výchově dětí do 15 let rozhodují rodiče dítěte. Česká republika je však vázaná mezinárodní Úmluvou o právech dítěte⁵⁴, ze které vyplývá, že dítě má právo na svobodu myšlení, včetně náboženského vyznání.⁵⁵ Dítětem je dle Úmluvy každá lidská bytost, jež nedosáhla zletilosti. O riziku, které souvisí s ovlivňováním dětí rodiči nebo obecně prostředím, v němž vyrůstají, není sporu. Ustanovení týkající se svobody myšlení či náboženského vyznání dětí však dává určitý stupeň jistoty a právní opory v případných konfliktních bodech.

Mezi důležité pojmy definované v tomto zákoně⁵⁶ jednoznačně patří vymezení *osoby hlásící se k církvi*. Stejně jako u samotné definice církví a náboženských společností, i u tohoto pojmu je uvedené, že se jedná o definici „pro účely tohoto zákona.“ Proto, aby se osoba mohla považovat za hlásící se k dané církvi, je nezbytné, aby splnila současně dvě stanovené podmínky. První je vnitřní přesvědčení dané osoby, tedy víra odpovídající dané církvi či náboženské společnosti, a druhá podmínka je přijetí vnitřních předpisů dané církve. Pokud je však naplněna pouze jedna z těchto dvou složek, nemůže se jednat o osobu hlásící se k církvi. Typickým příkladem, kdy nastává tato situace, je křest malých dětí, které se stanou členy církve po křtu, ale nemůže zde být naplněna subjektivní stránka, a to vnitřní přesvědčení. V takových případech se tedy o osobu hlásící se k církvi nejedná. Vedle tohoto ustanovení se ještě můžeme setkat s již zmíněným termínem *člen církve*. Oproti předchozímu pojmu je otázka členství ryze záležitostí vnitřní

⁵³ „...O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností...“

⁵⁴ Dále jen Úmluva

⁵⁵ Čl. 14 Úmluvy: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství“

⁵⁶ mimo těch, které již byly v práci zmíněny

autonomie církví. Církev a náboženské společnosti si samy určují pravidla a podmínky členství. Za člena církve například považujeme výše zmíněnou osobu, která je pokřtěna. Pojem „osoby hlásící se k církvi“ je užívám v ustanoveních týkajících se registrace církví, ke které je potřeba určitého počtu právě osob hlásících se k církvi. S tím souvisí i judikát Evropského soudu pro lidská práva⁵⁷ ve věci Juraj Lajda proti České republice ze dne 3. 3. 2009.⁵⁸ ESLP zde konstatoval, že osoba hlásící se k církvi musí mít vazbu na učení dané církve a nelze ji zaměňovat např. se sympatizanty. Dále soud konstatoval dostatečné zdůvodnění rozhodnutí vnitrostátního soudu, které není možno nijak zpochybnit.⁵⁹

Za státem projevený respekt vůči církvím a náboženským společnostem považujeme samotnou registraci církví.⁶⁰ Stát tím dává najevo svou loajalitu k vzniklým náboženským uskupením a zároveň jim zaručuje právo na vlastní samosprávu. Orgán veřejné moci, v případě registrací církví a náboženských společností hovoříme o Ministerstvu kultury, rozlišuje tři možné podoby existujících církví a náboženských společností.

První možnost je existence společenství, které není, ať už z jakéhokoliv důvodu, registrované. Takové společenství nemá právní subjektivitu a nemůže v právních vztazích vystupovat jako právnická osoba. Jak říká J. Kříž v komentáři k církevnímu zákonu, stát však nemá žádné prostředky, jak zabránit vzniku a fungování takových uskupení.⁶¹ Pokud není církev registrována z důvodu nesplnění podmínek stanovených zákonem, neznamená to zásah do výkonu práva na svobodu náboženského vyznání osob hlásících se k dané církvi, jak bylo též judikováno Ústavním soudem v roce 2004.⁶²

Pokud církev chtějí vystupovat jako právnické osoby, musí být registrované podle § 6 církevního zákona. Registrací se daná církev stane právnickou osobou, a tudíž můžeme mluvit o její plnohodnotné právní subjektivitě. Z toho vyplývá možnost být účastníkem právních vztahů prostřednictvím svých statutárních orgánů.

⁵⁷ dále jen ESLP

⁵⁸ Spor se týkal zamítnuté žádosti o registraci církve „Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství“, neboť bylo zjištěno, že potřebné podpisy nutné ke vzniku církve nepatřily osobám hlásícím se k církvi, tedy že tyto osoby nesplnily výše uvedené podmínky pro získání tohoto statusu.

⁵⁹ KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech, komentář*, s. 75

⁶⁰ Zároveň se však jedná o nástroj státu ke kontrole náboženských uskupení

⁶¹ KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech, komentář*, s.75

⁶² Usnesení sp.zn. I. ÚS 708/02 ze dne 30. 11. 2004

Zvláštním stupněm postavení církví a náboženských společností, kterého mohou dosáhnout, je přiznání zvláštních oprávnění, jež jsou zmíněny v § 7 církevního zákona. O tom, kdy a jak lze tyto zvláštní práva získat, je pojednáváno v následující kapitole práce.

Z výše uvedených informací je zřejmé, že pokud chtějí církve a náboženské společnosti standardně fungovat v rámci právních vztahů, musí být registrované, tzn. musí projít procesem registrace. Registrační proces provádí již zmíněné Ministerstvo kultury, které rovněž vede seznamy registrovaných církví a náboženských společností. Celý proces registrace nových církví a náboženských společností není nic jiného než správním řízením dle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Z tohoto důvodu je registrační proces soudně přezkoumatelný, a to v prvním stupni u krajských správních soudů a případně u Nejvyššího správního soudu⁶³.

Na počátku samotného procesu registrace je podání návrhu na registraci církve či náboženské společnosti. Podle církevního zákona musí tento návrh splňovat několik kritérií. Tyto jsou stěžejní pro samotné rozhodnutí orgánu veřejné moci, zdali daná církev bude zaregistrovaná, či nikoliv. Zásadním bodem je představení dané církve, tedy její charakteristika co do účelu jejího učení či poslání, které nacházíme v zakládajícím dokumentu daného společenství.⁶⁴ Dalším kritériem je skutečnost teritoriálního určení církve, tedy fakt, že se jedná o církev působící na území České republiky. Jako poslední nedílnou součástí návrhu na registraci církve jsou podpisové archy zletilých občanů ČR, popřípadě cizinců s trvalým pobytem na území ČR, jež se k danému náboženskému uskupení hlásí.

Zakládající dokument je tedy listina, která je nezbytná pro registraci církve. Nachází se v něm obecná charakteristika nového uskupení, včetně přesného názvu dané církve nebo náboženské společnosti. Tento název však nesmí být zaměnitelný s již existující církví nebo náboženskou společností.⁶⁵ Následně v tomto dokumentu nesmí chybět jasné popsání účelu a poslání dané společnosti, případně i zásadní body její víry. S tím souvisí i povinnost uvést organizační strukturu společenství, sídlo a také označení statutárního orgánu. V tomto dokumentu jsou též uvedené způsoby

⁶³ V případě podání kasační stížnosti

⁶⁴ JÄGER, P., *Církve a náboženské společnosti v ČR a jejich právní postavení*, s. 28-31

⁶⁵ Ani se společností, která již podala návrh na registraci, ale ještě nebyla zaregistrována

jmenování a odvolávání duchovních a označení používané terminologie a také způsoby a zásady hospodaření a nakládání s finančními prostředky. Zároveň je žádoucí uvést alespoň základní práva a povinnosti osob hlásících se k této církvi, resp. náboženské společnosti.⁶⁶

Součástí správného postupu registrace církví je také přiložení výše zmíněných podpisových archů. Tento bod se značně změnil s přijetím současného církevního zákona oproti předchozí právní úpravě.⁶⁷ V té byl totiž stanovený minimální počet podpisů, respektive osob hlásících se k danému společenství, na 10 000. Tato spodní hranice však vyvolávala nespokojenost a byla terčem časté kritiky, včetně rozsudků ESLP.⁶⁸ Podle stávající právní úpravy je stanoven minimální počet těchto podpisů zletilých osob s trvalým pobytem v ČR na 300. Zpřísněny však zároveň byly podmínky na získání tzv. zvláštních oprávnění.⁶⁹ Díky tomuto snížení celkového počtu podpisů mohlo a může docházet k registraci takových uskupení, která by dříve kvůli malému počtu osob hlásících se obecně k takovýmto uskupením neměla šanci registrovat svou církev či náboženskou společnost.

Ministerstvo kultury po podání návrhu na registraci dané církve či náboženské společnosti přezkoumá jeho obsah a posoudí, zda obsahuje všechny zákonné, výše zmíněné náležitosti. Pokud jsou nalezeny vady či nedostatky daného návrhu, vyzve žádající církev či náboženskou společnost, aby tyto nedostatky byly odstraněny. V případě následného neodstranění vad ze strany církvi, dochází k zastavení řízení.⁷⁰ Pokud jsou však vady odstraněny a zároveň jsou splněny všechny zákonné podmínky, vzniká na základě správního aktu daná církev či náboženská společnost.⁷¹

Takto registrované církve jsou následně zapsány do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností, vedeného Ministerstvem kultury. Právo nahlížet do tohoto rejstříku má každý občan, s omezením informací o osobních údajích.

⁶⁶ JAGER, P., *Církve a náboženské společnosti v ČR a jejich právní postavení*, s. 31

⁶⁷ Zákon č. 161/1992 Sb.

⁶⁸ Např. v již zmíněném rozhodnutí Lajda versus Česká republika, č. 20984/05

⁶⁹ Viz níže v práci

⁷⁰ MADLEŇÁKOVÁ, L.: *Církve a náboženské společnosti- správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti*, s. 78-80

⁷¹ MADLEŇÁKOVÁ, L.: *Církve a náboženské společnosti- správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti*, s. 82

Mohou však nastat skutečnosti, díky nimž je řízení o registraci církve či náboženské společnosti zastaveno bez jakékoliv možnosti nápravy. Pokud je při přezkumu splnění podmínek zjištěno, že daný návrh vykazuje znaky uvedené v paragrafu 5 církevního zákona, dochází z důvodu ochrany společnosti ke konečnému zastavení řízení o registraci takového společenství. Mezi takové důvody patří obecná nebezpečnost pro společnost, a to jak celé církve, tak i pouze některých jejích stanov či pravidel.

Podle pís. a) zmíněného ustanovení je zakázán vznik takového společenství, které by bylo v rozporu s ochranou veřejné mravnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví, či obecně v rozporu s principy lidskosti a bezpečnosti osob. Zákon tak chrání společnost před vznikem náboženských společenství, která by mohla jakýmkoliv způsobem narušit veřejný pořádek, či dokonce být v rozporu s elementárními principy lidskosti.

Mezi další zmíněné body, díky nimž není možné církev registrovat, patří ustanovení pís. b) církevního zákona. Jedná se o popření či omezení práv osob ze strany žádající církve. K omezení práv může dojít na základě národnosti, pohlaví, rasy, ale i například selekci a upřednostňování jednoho náboženského vyznání před jinými.⁷² Současně se jedná o případ, kdy by daná církev podněcovala násilí nebo obecně jakoukoliv formu nesnášenlivosti.

Pokud jsou zjištěny vlastnosti jako omezování osobní svobody, a to jak psychickým či fyzickým nátlakem, ale i podněcování k takovému chování u církve žádající o registraci, jedná se o další neodstranitelné překážky v daném řízení. Mimo tyto společnost ohrožující vlastnosti náboženských společenství je též nepřípustné, pokud je daná společnost utajovaná, a to v jakékoliv podobě.⁷³

Jak již bylo řečeno, právo zásahu státu v rámci procesu registrace je projevem ochrany společnosti ze strany veřejné moci, a nemůže tak být řeč o omezení svobody vyznání. Tato myšlenka byla též judikována ESLP ve věci Manoussakis proti

⁷² Demonstrativní výčet

⁷³ V celku, ale i některé části, či utajované vazby

Řecku⁷⁴, ve kterém soud uznává právo států kontrolovat hnutí a sdružení ve smyslu (ne)provázování činnosti, která by byla škodlivá pro společnost.⁷⁵

Obecně lze shrnout, že prvotní význam a účel registrace církví a náboženských společností spočívá v získání právní subjektivity podle českého platného práva, nicméně pro fungování a výkon náboženských funkcí není status právnické osoby nezbytný.⁷⁶

1.3.3 Církvě registrované ve formě spolků

Český právní řád však umožňuje ještě jednu variantu existence určitého společenství osob, které se sdružuje za účelem vyznání víry. Touto možností je založení spolku. Tuto novinku přinesl až zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, neboť dříve tato možnost upravena nebyla. Tento způsob je vhodný pro menší církve a náboženské společnosti, které již z povahy věci nemohou být registrované, například kvůli nedostatečnému počtu nutných podpisů.

Stejně jako při registraci církví a náboženských společností, i při registraci spolku je potřeba podat návrh, který musí splňovat určitá kritéria. Na rozdíl od církví, které vznikají již samotným dobrovolným sdružením za stanoveným cílem, spolky před řádnou registrací de facto i de jure neexistují. Všechny spolky, které jsou zaregistrovány, však získávají právní subjektivitu a to je právě důvod, proč se nezaregistrované církve a náboženské společnosti stávají spolky. Takto registrované církve, tedy jako spolky, mají velmi podobná oprávnění, jako církve a náboženské společnosti registrované podle církevního zákona. Církve registrované ve formě spolku tak mohou například šířit svojí víru, dále mohou zřizovat svoje nedělní školy,⁷⁷ které však nemají externí následky v podobě uznání takového vzdělání. Spolky mají též možnost poskytování svých služeb ve věznicích, pokud se tak dohodnou s vedením dané věznice. Toto však není stejné oprávnění jako samotné zvláštní oprávnění ve smyslu § 7 pís. b) církevního zákona. V tomto případě jde o podpůrnou službu za účelem převýchovy pachatelů, ale nelze provádět například náboženské obřady, či studovat náboženské texty.⁷⁸ Možností jsou však individuální

⁷⁴ Rozsudek ze dne 26. 9. 1996, č. 18748/91

⁷⁵ KRÍŽ, J.: *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, s. 79

⁷⁶ HRDINA, A. I.: *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia, Praha 2004, s.141

⁷⁷ způsob výuky, který nelze podle školského zákona považovat za školu

⁷⁸ Madleňáková, L.: *Církve a náboženské společnosti- správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti*. Praha:Leges.2014. s.192

rozhovory, které mohou nahrazovat samotný náboženský obřad a pro jejichž výkon není třeba zvláštních oprávnění.

Při zřizování právnických osob je oproti církvím registrovaným podle církevního zákona rozdíl v tom, že toto právo není církvím ve formě spolku nijak garantováno Listinou, nicméně je jim umožněno vytvoření organizačních jednotek, které mají právní subjektivitu. Tyto právnické osoby se dle Občanského zákoníku nazývají pobočné spolky a jsou přímo závislé na existenci hlavního spolku. Taková možnost zřízení organizačních jednotek nezávisle na státu je však v určitém výhodnějším postavení oproti zřízení právnických osob ze strany církví registrovaných podle církevního zákona. O této situaci se zmiňuje P. Jäger v komentáři k Listině základních práv a svobod⁷⁹, a také J. Kříž v komentáři samotného církevního zákona, který tuto situaci považuje za paradoxní.⁸⁰

Závěrem lze říct, že církevní spolky nemají výrazně horší pozici oproti církvím registrovaným podle církevního zákona. Naopak, jak již bylo řečeno, v určitých případech mají dokonce výhodnější postavení. Je nutno ale dodat, že církve ve formě spolků nemohou z logiky věci nikdy zažádat o akreditaci k výkonu zvláštních oprávnění, protože toho právo mají dle §7 odst. 1 církevního zákona pouze církve registrované podle tohoto zákona.

⁷⁹ JÄGER, P: *Listina základních práv a svobod: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. s.404

⁸⁰ KŘÍŽ, J.: *Zákon o církvích a náboženských společnostech: Komentář*. Praha. C.H.Beck, 2011. s. 220-221

2. AUTONOMIE CÍRKVÍ A NÁBOŽENSKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Pojem autonomie, chceme-li samospráva, chápeme jako takovou správu, kterou vykonává daná skupina obyvatel, když o své vlastní autonomní organizaci rozhoduje sama a nikoliv prostřednictvím státu.⁸¹ V literatuře obvykle samospráva bývá základně rozdělena na územní a zájmovou. Na nedostatečnost takového rozdělení poukázal i prof. Karel Klíma, který samosprávu rozdělil na územní, profesní, asociační, politickou a právě religiózní. Pojem samospráva definoval i Jiří Hoetzel jako situaci, kdy určitou korporaci spravuje někdo jiný než stát.⁸² Dále však poukazuje na určitý rozdíl mezi samosprávou a autonomií, které nevnímá jako synonyma. Autonomii definuje konkrétněji, a to jako oprávnění vydávat právní normy abstraktní povahy. S tímto pojetím se shodně vyjadřuje i Vladimír Sedláček, který též autonomii vnímá především jako v souvislosti s normotvorbou.⁸³

Samotné autonomii církví, jakožto organizací sdružující osoby se stejným vyznáním, předchází ústavněprávní zakotvení právě svobody vyznání. Úpravu autonomie církví a náboženských společností nacházíme pak v následujícím ustanovení článku 16 Listiny, který je rozšířením principu svobody vyznání a myšlení. Uznáním dané církve či náboženské společnosti se stát zavazuje k respektování takové společnosti a zároveň k nevměšování se do záležitostí dané církve. Pro všechny občany je scházení se v takovém organizovaném sdružení osob za účelem výkonu společného vyznání jedním ze základních artiklů svobody náboženského projevu a proto i tyto organizace mají ústavně zaručenou ochranu. Být součástí takového náboženského společenství je jako projev náboženství chráněný i článkem 9 Evropské úmluvy pro lidská práva.⁸⁴

Právo na autonomii církví a náboženských společností nepřisluší jen registrovaným církvím, ale jak z ustanovení vyplývá, náleží toto právo všem církvím a náboženským společnostem, které působí v České republice. Jak říká A. Hrdina ve své knize *Náboženská svoboda v právu České republiky*, tato právní úprava, ve smyslu ponechání autonomie církvím a náboženským společnostem, může být

⁸¹ SEDLÁČEK, V.: *Obecné správní právo*. Praha: Aspi, 2004. s. 240

⁸² HOETZEL, J. Samospráva. In ve *Slovník veřejného práva československého*. Reprint. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. s.1

⁸³ SEDLÁČEK, V. *Obecné správní právo*, Praha: Aspi, 2004. s. 244

⁸⁴ „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.“

považována za určité odškodnění církví za tuhý státní dozor a četná omezování. Jako přímý rozpor s ustáleným výkladem Listiny považuji názor M. Kolářové,⁸⁵ která tvrdí, že pokud církev funguje bez registrace jako společenství věřících, soudní ochrana členům této církve náleží jako každé jiné fyzické osobě, neboť se v tomto případě nejedná o vnitřní záležitosti církve. Oproti tomu soudní ochrany se podle Kolářové nelze domoci při sporu členů církve uznané, stejně jako sporů těchto členů a církve samotné. Z těchto postojů M Kolářové by šlo říci, že církev nemá vnitřní autonomii, dokud není uznaná státem. Stejně jako L Madleňáková, považuji toto subjektivní pojetí autonomie církví a náboženských společností jako nejen nesouladné, ale přímo v rozporu s jinými výklady tohoto ustanovení.

Autonomie církví a náboženských společností, nebo chceme-li její samospráva, může mít stejně jako samotná svoboda vyznání dvě podoby ve formě fora interna, tedy vnitřních záležitostí dané církve, a dále fora externa, které představuje oblast, kde se církevní záležitosti dostanou do kontaktu s veřejnou mocí, což v českém právním systému znamená především akreditace zvláštních oprávnění církvích a náboženských společností. Autonomie církví je vykládána i v souvislosti s ustanovením článku 11 Evropské úmluvy lidských práv,⁸⁶ ze kterého vyplývá právo na ničím nerušené fungování dané církve bez svévolného zásahu veřejné moci. Co přesně toto obecné ustanovení zahrnuje, si představíme v následující části práce. Neméně důležitá je i judikatura Ústavního soudu, která zpřesnila právní rámec otázky autonomie církví.⁸⁷

2.1 Vnitřní autonomie

Forum internum, neboli vnitřní prostor, je pojem, který zahrnuje zákonem stanovená práva církví a náboženských společností, týkající se samostatné existence a chodu těchto společenství. Tato otázka je kromě mezinárodních dokumentů upravena článkem 16 Listiny. Zařazení tohoto ustanovení do oddílu „Lidských práv a základních svobod,“ poukazuje na mimořádnou váhu obsahu, neboť se jedná o jediné ustanovení v tomto oddíle, které se neváže na fyzické osoby. Tímto zařazením je bezpochybně zřejmý záměr zákonodárce, který chtěl tímto zdůraznit důležitost

⁸⁵ KOLÁŘOVÁ, M: Povaha vnitřních předpisů církve. *In Právní rozhledy*, 2012, č.2, s.54

⁸⁶ „...Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti etc.“

⁸⁷ Konkrétní případy rozebrány v poslední části diplomové práce

autonomie církví a náboženských společností.⁸⁸ Mimo Listiny, je tato problematika také pochopitelně upravená v církevním zákoně, konkrétně v ustanovení § 4 odst. 3, které je však totožné s ustanovením čl. 16 odst. 2 Listiny. Zde uvedená nezávislost církví a náboženských společností na státu, resp. státních orgánech, je základem náboženské samosprávy a je východiskem myšlenky oddělení církví od státu. Idea církevní autonomie je dnes již součástí podoby moderního státu ve vztahu k církvím.⁸⁹ Ustanovení ve všech zmíněných dokumentech chrání církev a náboženské společnosti před neoprávněným zásahem ze strany státu a též proklamuje možnost samostatné existence bez rizika svévolného státního zásahu.

Mezi první oprávnění, která jsou zahrnuta v náboženské samosprávě, patří právo **samostatného zřízení orgánů a ustanovování duchovních** dané církve či náboženské společnosti. Zákon neumožňuje blíže specifikovat, jakým způsobem jsou duchovní ustanovováni a je tak na každé dané církvi, jaký systém si sama určí. Tato pravidla jsou pak posléze zakotvena do vnitřních předpisů církví. Již jen možnost vydávání takových autonomních předpisů je jedním z dalších znaků autonomie církví ve vztahu ke státní moci. Nicméně možnost vydávat tyto autonomní vnitřní předpisy nepředstavuje žádnou konkurenci ve vztahu k právnímu řádu státu, neboť tyto předpisy nejsou právní, ale pouze vnitřní povahy. V samostatném státu tedy není možné, aby tyto církevní normy konkurovaly právu státu. Není také možné, aby tyto normy byly v rozporu s právním řádem státu, případně aby byly jakkoliv nebezpečné pro společnost. Tyto vnitřní předpisy nejsou závazné všeobecně, ale pouze pro členy daných náboženských společností. Tato povaha interních předpisů byla též judikována Ústavním soudem v Nálezu ze dne 2.6.1994, sp.zn. IV. ÚS 42/94.

Pokud se vrátíme k prvnímu zmíněnému oprávnění církví, tedy možnost určení duchovních, je nutno dodat, že každá církev může mít jiné vymezení tohoto pojmu. Určité církve považují duchovní za posvátné služebníky, jiné však mají duchovní pouze jako pověřené osoby provádějící duchovenskou činnost.⁹⁰ Jako značně kontroverzní považují ale ustanovení § 2 zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem,⁹¹ ve kterém je uvedeno, že duchovenskou činnost mohou vykonávat pouze bezúhonné osoby. Toto ustanovení

⁸⁸ KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, s.59

⁸⁹ KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*, s. 1088

⁹⁰ KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, s.59

⁹¹ Zákon č.218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem ve znění pozdějších předpisů

jistě souvisí s veřejným zájmem a ochranou osob, nicméně se domnívám, že je to již určitá míra zásahu do zaručeného práva na určení duchovních a stanovených podmínek pro výkon tohoto postu. Problematikou práva na určení duchovních jakožto součástí autonomie církví se opakovaně zabýval Ústavní soud, když se ve svých nálezech snažil blíže definovat tenkou hranici mezi autonomií církví a možností soudního přezkumu aktu církve.⁹² Konkrétní případy, jimiž se Ústavní soud zabýval, jsou analyzovány v poslední kapitole práce. Ne vždy však takové oprávnění církve měly. V letech 1874-1990 byla povinnost získání státního souhlasu pro výkon činnosti duchovního, jakož i k obecnému zřízení katolické farnosti. Toto omezení bylo na základě zákona č. 50/1874, o vnějších poměrech církve katolické a zákona č. 218/949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Možným zásahem do vnitrocírkevní autonomie se zabýval i Evropský soud pro lidská práva při řešení případu *Obst* proti Německu.⁹³ V tomto případě šlo o propuštění zaměstnance Mormonské církve v Německu. Ten se dle svého zaměstnavatele měl dopustit cizoložství, které považuje Mormonská církev za jeden z nejtěžších hříchů, a proto byl propuštěn. Evropský soud pro lidská práva však konstatoval, že ačkoliv stát poskytuje základní míru ochrany projevu a svobody svědomí v právních vztazích, kde zaměstnavatelem není přímo stát, etické požadavky na zaměstnance dané církve jsou však ryze záležitostí vnitřní autonomie církvi a stížnost *Obsta* zamítnul.

Další součástí vnitřní autonomie církví je možnost **zakládat vlastní církevní právnické osoby**. Toto právo však náleží pouze církvím a náboženským společnostem, které jsou registrovány podle církevního zákona, popřípadě jako spolky. Neregistrované církve tuto možnost nemají. Takové církevní právnické osoby jsou evidovány na Ministerstvu kultury a jejich vznik podléhá evidenčnímu principu.⁹⁴ Ministerstvo kultury proto nezkoumá danou právnickou osobu, jež je předložena k evidenci, ale pouze splnění formálních záležitostí. Pokud je právnická osoba, jež je navržena k evidenci, bez formálních vad, Ministerstvo kultury ji zaeviduje do Rejstříku církevních právnických osob. Samotný účel založení právnické církevní osoby se stal spornou otázkou po účinnosti církevního zákona v roce 2003. V tomto přijatém zákoně totiž bylo i ustanovení, díky němuž byl

⁹² MADLEŇÁKOVÁ, L.: *Církve a náboženské společnosti*, s.108

⁹³ Rozsudek ze dne 23. 9. 2010, č. 425/03

⁹⁴ KLÍMA, K.et al. *Komentář k Ústavě a Listině*, s. 1089

omezen předmět činnosti církevních právnických osob, což odporovalo ustanovení Listiny o nezávislosti vzniku církevních právnických osob na státu. Ústavní soud se proto touto otázkou zabýval a předmětné protiústavní ustanovení zrušil.⁹⁵

Stát nemá ani žádnou pravomoc jakkoliv řešit případné spory uvnitř církve či náboženské společnosti. Není možné, aby bylo státní mocí zasaženo do konfliktů, které jsou řešeny v rámci dané církve. Zvláštní případ takového zásahu by mohl nastat, pokud by se daný problém přesunul z interního prostoru církve vně, a způsoboval by například další spory mezi jednotlivými církvemi. Nejen Evropský soud pro lidská práva, ale i Ústavní soud opakovaně rozhodoval v záležitostech sporů týkajících se rozporů uvnitř církví.⁹⁶ Vždy ale bylo judikováno, že stát, respektive Ústavní soud nemá pravomoc na rozhodování těchto vnitřních záležitostí.

2.2 Zvláštní oprávnění církví a náboženských společností

2.2.1 Obecné pojetí zvláštních oprávnění

Existence církví a náboženských společností byla, je i nadále bude nedílnou součástí české společnosti. Zákon o církvích rozlišuje církve a náboženské společnosti ve třech úrovních, které byly stručně představeny již v druhé kapitole této práce. Nyní si tyto tři „kategorie“ zanalyzujeme v souvislosti se získáním tzv. akreditace zvláštních oprávnění.

Církve a náboženské společnosti mohou v České republice fungovat, aniž by byly registrované podle § 9 odst. 2 zákona č. 3/2002 Sb.. Neregistrované církve a náboženské společnosti mohou vykonávat toliko náboženské obřady, a to soukromě i veřejně, nicméně nemají postavení právnických osob. Posuzují se tedy jako sdružení osob bez právní subjektivity. Nelze ale říci, že by tyto církve byly jakkoliv podřadné či státem nepřijaté. Tyto církve splňují podmínky, které jsou ustanovené v § 3 písmena a) zákona č. 3/2002 Sb.⁹⁷ Stejně jako církve registrované, mají i neregistrované

⁹⁵ Více v třetí kapitole práce

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ § 3 pís. a) církví a náboženskou společností dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování, duchovní služby a případně obecně prospěšné činnosti

církve právo na svoji vnitřní strukturu, předpisy i ostatní projevy, díky nimž dochází k vyznání určité víry.⁹⁸

Na pomyslné druhé úrovni jsou církve a náboženské společnosti, které jsou registrovány u registrujícího orgánu, tzn. Ministerstva kultury ČR.⁹⁹ Takové církve či náboženské společnosti se tedy registrací stanou právními osobami a získávají právní subjektivitu a možnost vystupovat například v majetkoprávních vztazích. Tento způsob úpravy je totožný i na Slovensku, kde jsou podmínky registrace církví prakticky shodné s podmínkami v českém církevním zákoně. Výrazný rozdíl v těchto dvou právních úpravách ve smyslu registrace církví nacházíme v potřebném počtu podpisů, respektive osob hlásících se k dané církvi či náboženské společnosti. Již z předchozí kapitoly víme, že v České republice byl tento nutný počet s přijetím církevního zákona snížen z 10 000 na pouhých 300 podpisů. Původní povinnost 10 000 podpisů¹⁰⁰ osob hlásících se k církvi byl totiž předmětem kritiky malých náboženských společností, ale i mezinárodních institucí. Na Slovensku je však tento počet stanoven na vysokých 20 000 nutných podpisů osob hlásících se k církvi či náboženské společnosti.¹⁰¹ Církve, které z jakéhokoliv důvodu nedosáhnou na tento nutný počet, fungují zpravidla jako občanská sdružení.

S přípravou nového církevního zákona již v roce 1999 byla tato kritika brána zákonodárci v potaz. Se zamýšleným snížením počátečního počtu na 300 osob vyvstala otázka, jak se právně postavit k výkonu oprávnění, které církve svoji registrací získávají. Výsledkem byla dvojstupňová registrace církví a náboženských společností, která byla finálně zakotvena v církevním zákoně. Z práv, která předchozí právní úprava¹⁰² považovala za běžná práva registrovaných církví a náboženských společností, se s účinností církevního zákona dne 7. 1. 2003 stala práva zvláštní. Jiným výrazem se tyto zvláštní práva nazývají také akreditací, resp. akreditací zvláštních oprávnění.¹⁰³ V důvodové zprávě církevního zákona pak jako jeden z důvodů stálo, že stát tímto umožní církvím a náboženským společnostem

⁹⁸ KRÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 41-43

⁹⁹ Způsob registrace upraven v předchozí podkapitole práce

¹⁰⁰ Podle zákona č. 308/1991 Sb.

¹⁰¹ § 12 písm. d) Zákona č. 308/1991 Zb., o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločnosti

¹⁰² zákon č. 308/1991 Sb.

¹⁰³ Např. JAGER P.: *Církve a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení*, s.

působit v oblastech veřejné sféry, do nichž není umožněn běžný vstup všech právnických osob, ačkoliv nejde o „hlavní“ náboženskou činnost.¹⁰⁴

Mezi tato práva řadíme výuku náboženství na státních školách, zřizování církevních škol, konání církevních obřadů, během nichž jsou uzavírány sňatky, možnost výkonu duchovní služby v zákonem specifikovaných místech¹⁰⁵ a v neposlední řadě zachování mlčenlivosti v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství. O akreditaci těchto zvláštních práv může zažádat pouze již registrovaná církev a nadto musí k návrhu přiložit tolik podpisů zletilých občanů České republiky, popř. cizincům s trvalým pobytem, kolik je minimálně jedno promile obyvatel České republiky.¹⁰⁶ Ani v tomto případě však nejde o jakékoliv podpisy, ale musí se jednat opět o osoby hlásící se k církvi, stejně jako při registračním procesu. Touto podmínkou se prakticky vracíme k nutnosti hranice pohybující se kolem 10 000 podpisů, jak tomu bylo v případě registrace v předchozí právní úpravě. Mezi další podmínky získání akreditace na zvláštní oprávnění patří i podmínka 10 leté registrace dané církve či náboženské společnosti podle církevního zákona. S tím souvisí i další, velmi podstatná náležitost žádosti o akreditaci zvláštních oprávnění, a to konkrétně povinnost každoročního zveřejňování výroční zprávy po dobu nejméně 10 let. Co konkrétně musí obsahovat tyto zprávy, však zákon již neupravuje.

V souvislosti s akreditací zvláštních oprávnění pro církve a náboženské společnosti a momentální protimuslimskou náladou ve společnosti přišel v roce 2015 návrh na zpřísnění podmínek na udělení právě těchto zvláštních oprávnění. Opoziční hnutí Úsvit žádalo zpřísnění podmínek, přičemž předlohu připravila iniciativa *Islám v ČR nechceme*. Změnu autoři odůvodnili záměrem zabránit šíření radikálních myšlenek. V souvislosti s možnou diskriminací Islámu tvůrci návrhu sdělili, že se v žádném případě nejedná výlučně o Islám, ale o jakékoliv radikální náboženství, které se může v budoucnu objevit. Základní požadavek byl, aby církve nevzbuzovaly důvodnou obavu, že jakkoliv ohrožují zahraničně politické zájmy České republiky. Taktéž nesmí ohrožovat veřejný pořádek a bezpečnost. Jako další upozornění na možné nebezpečí uvedl předseda strany Miroslav Lidinský možnost snadného ovlivňování vězňů ve výkonu trestu, neboť dle jeho slov se ve věznicích

¹⁰⁴ KRÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 93

¹⁰⁵ ozbrojené síly České republiky, výkon vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova

¹⁰⁶ Údaj dle aktuálního sčítání lidu

nejčastěji rozšiřují radikální názory, včetně náboženství. Upozornil tak na možnost působení duchovních ve vazbě a výkonu trestu odnětí svobody podle § 7 odst.1 pís. b) církevního zákona. Posouzení, zda daná církev představuje určitou bezpečnostní hrozbu pro Českou republiku, by podle navrhované novely měla hodnotit Bezpečnostní informační služba, Úřad pro zahraniční styky, Vojenské zpravodajství a Policie ČR. Tyto instituce by měly mít právo veta při udělování příznání ke zvláštním právům. Vládní kabinet však upozornil na to, že pokud by k omezení náboženské svobody stačily jen obavy nebo pouhé podezření, tak jak v návrhu stálo, mohlo by se jednat o protiústavní ustanovení. Z tohoto důvodu byl tento návrh na novelu církevního zákona v prvním čtení zamítnut. Proti tomu projevil nevůli jak jeho navrhovatelé, tak i ostatní příznivci návrhu na tuto novelu. Bývalá poslankyně Jana Volfová v reakci na zamítnutí názoru sdělila, že se obává, že vláda chce udělat vše proto, aby se z České republiky stala muslimská země. Též docent Martin Konvička z Jihočeské univerzity, který je zároveň představitel iniciativy *Islám v ČR nechceme*, se vyjádřil velmi negativně k předmětnému zamítnutí, a to tak, že vláda by měla konat ihned, aby se zabránilo jakéhokoliv zneužití víry a možného prosazování radikálních směrů ve společnosti.¹⁰⁷

Téma získání zvláštních oprávnění pro určitou církev či náboženskou společnost je jistě velmi citlivé a vyžaduje to v dnešní době jistou zvýšenou pozornost. Nicméně výše uvedený návrh na změnu církevního zákona byl, dle mého názoru, velmi nešťastný, neboť požadované zavedení „zvláštního postupu“ při řízení o příznání zvláštních práv svým způsobem koresponduje s již zavedeným postupem při získávání zvláštních oprávnění. Ve stejném smyslu se vyjádřila i vláda ve svém stanovisku k předkládanému návrhu na novelizaci, když upozornila, že zmiňovaný institut má oporu v českém právním řádu, neboť Ministerstvo kultury jako správní orgán postupuje při získání vyjádření zpravodajských služeb podle § 154 a násl. správního řádu, který je obecným předpisem pro řízení podle zákona o církvích a náboženských společnostech. Speciální úprava tedy není dle vyjádření vlády nutná, neboť vyjadřování zpravodajských služeb v řízení o příznání zvláštních práv církvím a náboženským společnostem již umožňuje správní řád.

¹⁰⁷ Úsvit s blokem proti Islámu, *Poslanci rozhodnou o dohledu nad nebezpečnými církvemi. Úsvit chce kontrolu imámů* [online] 27.10.2015 [2016- 03-03] dostupné: <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/tiskove-zpravy/poslanci-rozhodnou-o-dohledu-nad-nebezpecnymi-cirkvemi-usvit-chce-kontrolu-imamu/>

V této souvislosti je nutno uvést, že Ústředí muslimských obcí,¹⁰⁸ tedy jediná registrovaná muslimská platforma v České republice, dosud nepodala návrh na přiznání zvláštních oprávnění, ačkoliv požadavek existence 10 let od registrace církve na Ministerstvu kultury již splnila. Nicméně další, zásadní podmínku pro udělení možnosti výkonu zvláštních oprávnění, a to vydávání výročních zpráv, dosud nesplnila. Pochopitelně je ale jen otázka času, kdy ÚMO splní i tuto podmínku a bude si moci podat návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv. Jak, a jestli vůbec, se s tím budou muset vypořádat zákonodárci v budoucnosti, je otázka, na kterou není snadné odpovědět. Pokud by byly přijaty podobně agresivní novely církevního zákona, riskují zákonodárci pozdější ústavní stížnosti či další návrhy na zrušení předmětných ustanovení, neboť zde bude neustále protiústavní charakter ve smyslu omezení svobody vyznání a projevu své víry ve smyslu čl. 16 Listiny.

Jak již bylo řečeno v úvodu, institut zvláštních oprávnění není v jiných státech běžný. Dokonce ani ve zmíněném sousedním Slovensku toto rozdělení registrovaných církví nenajdeme. Ve slovenském právním řádu můžeme nalézt pouze registrované církve či náboženské společnosti ve smyslu ustanovení třetí části zákona č. 308/1991 Zb., Zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností anebo neregistrované církve či náboženské společnosti. Všechny církve, které jsou registrovány podle tohoto předpisu, pak mají právo na výkon činností, jež jsou v českém právním řádu odděleny jako zvláštní oprávnění. Přiznání těchto práv vyplývá z ustanovení § 6 výše zmíněného zákona, kde jsou zakotvena všechna práva registrovaných církví, včetně práva na vyučování náboženství, zřizování církevních škol a dalších oprávnění, které naopak v českém právním řádu chybí. Mezi taková chybějící práva například patří zřizování vlastních zdravotních zařízení či zařízení poskytující sociální služby. K absenci tohoto ustanovení se vyjádřil i Ústavní soud ve svém Nálezu sp.zn. Pl.6/02, který je samostatně rozebrán v poslední kapitole práce, která je věnována právě zajímavým judikátům týkajících se autonomie církví.

2.2.2 Výkon zvláštních oprávnění

Jako první zvláštní oprávnění je uvedené v církevním zákoně, konkrétně v ustanovení § 7 odst. 1 písmena a), **právo vyučovat náboženství** na státních

¹⁰⁸ Dále jen „ÚMO“

školách. Prováděcím zákonem je zde zákon č. 561/2004 sb., ve znění pozdějších předpisů.¹⁰⁹ Jakkoliv radíme na jedné straně toto právo k oprávněním zvláštním, na druhé straně pro příjemce takového vyučování se jedná o právo garantované Listinou. Volbu formy výuky zákon neupravuje, je možné pouze omezení na základě čl. 16 odst. 4.¹¹⁰ Samotná forma výuky nesmí být v přímém rozporu s obecnými cíli vzdělávání.¹¹¹ Výuka probíhá standardně formou nepovinného předmětu.¹¹²

V České republice toto zvláštní oprávnění mají následující náboženské společnosti: Apoštolská církev, Církev československá husitská, Církev adventistů sedmého dne, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a.v. v České republice, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Starokatolická církev v České republice.¹¹³ Výuku náboženství zmiňuje i Smlouva mezi Českou republikou a Svatým Stolicem, kde je toto zakotveno v článku 11 odst. 5 a 6. Pochopitelně se jedná pouze o úpravu výuky katolického náboženství.¹¹⁴

Výuka náboženství má ve světě různé podoby, které pochopitelně záleží na konkrétní právní úpravě daného státu. Pokud zůstaneme u našich sousedních zemí, zajímavý model mají např. v Německu a Rakousku, kde je povinná výuka náboženství pro členy dané církve či náboženské společnosti.¹¹⁵

Mezi další zvláštní oprávnění radíme podle § 7 odst. 1 písmena b) církevního zákona, možnost pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu **duchovní činnosti v ozbrojených silách České republiky**, dále pak v místech výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence a jiných ústavech, kde se provádí ochranné léčení a ochranná výchova. Nyní si představíme na zajímavých příkladech z praxe, co takový výkon duchovenské činnosti na zmíněných místech obnáší. Ve všech zmíněných případech dochází k poskytování duchovní péče

¹⁰⁹ dále jen „školský zákon“

¹¹⁰ „Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“

¹¹¹ JAGER P.: *Círky a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení*, s. 46

¹¹² Viz §15 školského zákona

¹¹³ Viz příloha č. 1

¹¹⁴ Smlouva dostupná online <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/sml-cr-v.htm>

¹¹⁵ KRÍŽ, J., *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 93

osobám, které jsou ať z jakéhokoliv důvodu a v různé míře omezeni na své svobodě pohybu a proto nemohou duchovní služby vyhledávat samy. Nejde však vždy jen o realizaci výkonu subjektivního práva náboženského projevu. Jak říká vojenský kaplan¹¹⁶ Hradní stráže, kapitán Mgr. Jan Kupka, velká většina příslušníků Armády ČR není nijak nábožensky profilována. Nicméně úkolem vojenského kaplana, resp. duchovního působícího v Armádě ČR, není obracet vojáky na víru¹¹⁷, ale poskytovat každému vojákovi lidskou oporu a také podporu velitelům všech stupňů v jejich odpovědnosti. Vojenští kaplani jsou vojáky z povolání v běžných důstojnických hodnostech a jejich přijetí předchází stejný proces, jako u každého jiného vojenského příslušníka.¹¹⁸

Jednou ze složek charitativního působení církvi je i služba v zařízeních, kde se vykonává vazba, resp. trest odnětí svobody. Oproti službě v ozbrojených silách je zde jasný rozdíl v tom, že jedinci v těchto zařízeních jsou určitým způsobem omezeni na osobní svobodě a s tím je i spojená nemožnost volné svobody vyznání ve smyslu účasti na církevních obřadech a podobně. Podle P. Jägera nesmí být nikomu odepřen kontakt s duchovním, ale zároveň nelze žádným způsobem nutit vězně k rozhovoru s duchovním. Podmínky upravující kontakt duchovních a vězňů jsou upraveny v zákoně č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Mezi výkon tohoto zvláštního oprávnění církvi ve věznicích či obdobných zařízeních řadíme konání bohoslužeb, individuální rozhovory, obstarávání náboženských textů a jejich výklad a jiné vhodné formy, které přispívají k dosažení cíle výkonu trestu.¹¹⁹ Pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody je možnost rozhovoru s duchovním důležitá, ačkoliv nemusí být ani nutně věřící. Jak řekla hlavní kaplanka Vězeňské duchovní služby v ČR Květoslava Jakubalová,¹²⁰ pro vězně je duchovním symbolem důvěry a naděje, neboť rozhovory s ním nejsou nikde zaznamenávány a navíc duchovní je vázán zповědním tajemstvím. Často může být prostřednictvím duchovního urovnán vztah s rodinou vězně a tím pádem lepší resocializace po propuštění. Přehled církvi a náboženských společností, jež mají zvláštní oprávnění spočívající ve výkonu

¹¹⁶ Duchovní církvi, kteří konají službu v bezpečnostních silách

¹¹⁷ Účelem činnosti vojenského kaplana není a ani nesmí být šíření víry

¹¹⁸ Starší 18 let, zdravotně způsobilý, absolvování základního vojenského výcviku ve Vyškově atd. ...

¹¹⁹ JÄGER P.: *Církev a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení*, s. 51

¹²⁰ JAKUBALOVÁ, K.: *Do vězení přinášíme naději*. [online] 14. 7. 2010 [2016-03-04] dostupné: <http://www.katyd.cz/clanky/do-vezeni-prinasime-nadeji.html>

duchovenská činnost v již zmíněných institucích je umístěn pro přehlednost v přílohové části práce.¹²¹

Jako jedno z nejčastěji udělených zvláštních oprávnění můžeme považovat právo konat **církevní sňatky**, respektive obřady, při kterých jsou uzavírány sňatky. Při takovém obřadu, jehož forma je ryze vnitřní záležitostí dané církve, učiní snoubenci prohlášení o uzavření manželství před osobou, která je akreditovanou církví pověřena. Tomuto obřadu musí být, stejně jako při civilním sňatku, přítomni dva svědci. Orgán církve pak musí do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit protokol o uzavření manželství na příslušný matriční úřad.

Ne vždy však toto oprávnění bylo církvím přiznáno. V době komunistického režimu sice měly církve oprávnění konat církevní sňatky, nicméně tyto sňatky byly „pouhým“ duchovním obřadem bez právního dopadu a vždy mu musel předcházet sňatek civilní. Proto zavedení alternativní formy uzavření manželství po roce 1989 se stalo jedním ze symbolů nové doby.¹²² Překvapením proto bylo, když s přípravou nového občanského zákoníku s touto formou sňatku nebylo zcela počítáno. Obřady s církevními sňatky by dle návrhu nového občanského zákoníku mohly i nadále církve celebrovat, akorát by tento sňatek neměl žádný statusový následek pro snoubence, jež by tento obřad podstoupili. To by ale znamenalo, že manželství takto uzavřené před církevním orgánem by bylo právně neplatné, resp. právní řád by na něj nahlížel, jakoby nikdy nevzniklo. Se zveřejněním návrhu nového občanského zákoníku v roce 2008¹²³ vyzvalo Ministerstvo spravedlnosti k diskusi laickou i odbornou veřejnost. Mezi základní argumenty, které se objevily v důvodové zprávě k připravovanému zákonu, patřily například takové, že právo na volbu formy sňatku nevyplývá ani z čl. 15 ani 16 Listiny a že princip obligatorního civilního sňatku neznamena v žádném případě porušení práva na svobodu vyznání.¹²⁴ Dalším odůvodněním bylo, že zrušením této formy sňatků se pro věřící nic nezmění,¹²⁵ a jedná se čistě formálně o povinnost absolvovat civilní formu sňatku.

¹²¹ Příloha č. 1

¹²² KRÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s. 122

¹²³ Dále jen „návrh zákona“

¹²⁴ Tento argument lze podpořit rozsudkem ESLP ve věci Serif proti Řecku ze dne 14.12.1999, č. 38178/97

¹²⁵ S odkazem na fakt, že církevní obřady mohou probíhat i nadále, leč bez právních následků

Osobně se domnívám, že opírat se o ustanovení Listiny a vynechat přitom dost podstatnou část tohoto dokumentu, nebylo příliš šťastné. Při opakovaném zmínění článku 2 odstavce 1 Listiny si připomeneme, že se stát nesmí vázat na výlučnou ideologii ani náboženské vyznání. Z tohoto ustanovení vyplývá, že úloha státu má být v otázkách náboženství a víry neutrální. Při zrušení možnosti pořádání církevních sňatků však stát spíše „prosazuje“ ateismus, tedy volbu života bez Boha. Pokud ale má být stát, jak je stanoveno v Listině, neutrální k náboženskému vyznání, domnívám se, že by toto nebyl krok k naplnění tohoto ustanovení. Neutrální by, dle mého názoru, spíše bylo ponechání možnosti volby pro všechny občany, zda zvolí civilní, či církevní obřad.

V reakci na předložený návrh zákona se vyjádřilo mnoho církví a náboženských společností ve svých otevřených vyjádřeních. Jednomyslně tento návrh odmítly a připojily argumentačně zdařilé analýzy, proč možnost církevního sňatku zachovat. Poukazovaly na nutnost nestrannosti státu, určitou tradici tohoto institutu,¹²⁶ ale i na nesmyslnost zdůvodnění, že církevní sňatky mohou být prováděny i nadále, pouze bez statkových následků. K tomuto se ostře vymezila například náboženská společnost Křesťanské sbory, když ve svém vyjádření uvedla, že tento argument je silně zavádějící, neboť sňatek lze uzavřít jen jeden, buď civilní, nebo církevní. Představa pouhého „obřadu s požehnáním“ není pro věřící sňatkem v pravém smyslu, neboť od takového aktu pochopitelně očekávají změnu osobního statutu a z toho vycházející právní následky.¹²⁷ Obecně lze shrnout, že ze strany církví a náboženských společností byla nejvíce kritizovaná úroveň argumentů, které byly nedostačující pro tak závažnou změnu. K tomuto návrhu se vyjadřovala i odborná veřejnost. Například Doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D. ve své Glose k návrhu obligatorního civilního sňatku uvedla, že eliminace církevního sňatku by mohla být vnímána jako prvek vnitřního nesouladu připravovaného kodexu, když je hned v úvodu uvedeno, že tento kodex „...*má chránit osobnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny.*“¹²⁸ Dalším často připomínaným faktem byla skutečnost, že alternativní formu uzavření manželství má většina států Evropské unie, a dokonce všech padesát států USA.¹²⁹

¹²⁶ Církevní sňatky se provádí od roku 1992, zároveň byly běžné i v období první republiky

¹²⁷ Vyjádření Křesťanských sborů

¹²⁸ Viz *Revue církevního práva*, ročník 2006, č. 3. s.61-64

¹²⁹ BASSETT, William, *Religious Organization in and the Law*, Vol.2, West Group,2001, s.10-18

Vlivem velkých nesouhlasů ze strany církví, laické i odborné veřejnosti, byla nakonec možnost církevního sňatku do rekodifikovaného občanského zákoníku začleněna. Možnost konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky, tak zůstala a je nadále jedním ze zvláštních oprávnění, které jsou udělovány církvím a náboženským společnostem. Církev, jež tuto akreditaci má, jsou rovněž uvedeny v přílohové části práce.¹³⁰

Součástí zvláštních akreditovaných práv je i **právo na zřízení církevní školy**. Prováděcím zákonem, ve kterém jsou uvedeny podmínky pro vznik takové školy, je školský zákon. V českém školství jsou nejčastěji zřizovateli škol kraje a obce. S akreditací tohoto zvláštního práva církev získává možnost založit mateřskou, základní, ale i střední a vyšší odbornou školu, která musí být zapsána do školského rejstříku. Zřizovatel (v tomto případě daná církev) jmenuje ředitele školy jakožto statutární orgán, který je odpovědný za těmito účely zřízené radě. Tyto školy jsou na stejné úrovni jako školy zřízené státem, či školy soukromé a nelze mezi nimi činit rozdíl. Stejně tak jako absolvování dané církevní školy je na stejné úrovni, co se týče uznávání např. maturitních vysvědčení či výučních listů. Církevní školy jsou tedy nestátní alternativní školy, v nichž je kladen důraz na náboženskou výchovu. Jak k tomu ale podotýká Mgr. Zdeňka Dohnalová, je zřejmé, že věřící se neorientují výhradně na církevní školy a naopak, že tento typ škol není určen nebo vyhrazen pouze pro věřící. Nemale procento studentů studujících církevní školy není s vírou prvotně spojeno.¹³¹ Součástí tohoto oprávnění je i zřízení vlastní školy pro výchovu duchovních.

Jako poslední zvláštní oprávnění¹³² je v církevním zákoně v § 7 odst. 1 písmena e) uvedené právo na **zachování povinnosti mlčenlivosti duchovních** v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství. Pro získání tohoto oprávnění, které je úzce spjato s věroukou především katolických církví, je nutnost prokázání existence tohoto institutu v tradičním učení dané církve minimálně po dobu 50 let.¹³³ Za zpověď považujeme individuální církevní akt, kdy se věřící vyznává zpovědníkovi ze

¹³⁰ Příloha č. 1

¹³¹ Dohnalová, Z.: *Církevní školství v České republice*, . [online] 03.7.2005 [2016-03-05] dostupné: http://www.sacra.cz/2005-1/3_Sacra_3-2005-1_6.pdf

¹³² Výčet zvláštních oprávnění je taxativní

¹³³ JAGER P.: *Církev a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení*, s. 51

svých hříchů.¹³⁴ Může se zdát, že toto oprávnění má absolutní povahu,¹³⁵ a ochrana zpovědníka je běžně upravena i ve vnitřních předpisech dané církve. Na povinnosti mlčenlivosti je myšleno i v Občanském soudním řádu, konkrétně v ustanovení § 124,¹³⁶ ze kterého vyplývá povinnost respektovat zpovědní tajemství a možnost výslechu je připuštěna pouze tehdy, zbaví-li zpovědníka této povinnosti ten, v jehož zájmu zpovědník jedná. Nejen Občanský soudní řád, ale i trestní zákoník „uděluje“ výjimku z povinnosti svědecké výpovědi či obecné oznamovací povinnosti pro všechny, jež jsou vázáni zpovědním tajemstvím.

Jedinou výjimkou z možného „absolutního“ charakteru tohoto zvláštního oprávnění se může jevit povinnost překazit trestný čin, která se na zpovědníka vztahuje v plném rozsahu. Z toho logicky vyplývá, že zpovědník je povinen mlčet o skutečnostech, které se již staly, ale nikoliv o tom, co se má v budoucnu stát. K tomuto rozporu s biblickým výkladem se vyjádřil i profesor Hrdina, když ve své knize *Náboženská svoboda v právu České republiky* uvedl následující: *„Dle současné právní úpravy je zpovědník povinen zachovat mlčení pouze o tom, co již kající spáchal, ale nebere zřetel na to, že na kajícího nesmí vyzradit nic a z žádného důvodu.“*¹³⁷ Kolize mezi institutem zpovědního tajemství a povinností zpovědníka ohlásit možnou plánovanou trestnou činnost se však jeví spíše jako teoretická a nelze v ní tudíž spatřovat jakékoliv pochybení ze strany zákonodárce při tvorbě tohoto ustanovení.¹³⁸

2.3 Autonomie náboženských společenství registrovaných ve formě spolku

Církvím zřízeným ve formě spolků náleží také určitá forma autonomie. V přídně soudního přezkumu práv, které by byly dotčeny rozhodnutím některého z církevních orgánů, bude větší možnost státního zásahu do církví fungujících jako spolky, oproti těm, které jsou registrované na základě církevního zákona. Také rozhodnutí orgánů spolků je přezkoumatelné, oproti rozhodnutí orgánů církví a

¹³⁴ V katolické církvi je zpověď součástí tzv. svátosti smíření s cílem zpytování svědomí, lítosti svých hříchů a možného odpuštění hříchů

¹³⁵ Kán. 983 § 1 CIC/1983: „Svátostné zpovědní tajemství je neporušitelné. Proto nesmí zpovědník nic vyzradit na kajícího ani slovem, ani žádným jiným způsobem a z žádného důvodu.“

¹³⁶ „Dokazování je třeba provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem⁵⁶⁾ a jiná zákonem stanovená nebo státem uznávaná povinnost mlčenlivosti. V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslychaného zprostil povinnosti mlčenlivosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost; přiměřeně to platí i tam, kde se provádí důkaz jinak než výslechem.“

¹³⁷ HRDINA, I. A., *Náboženská svoboda v právu České republiky*. s. 232

¹³⁸ Tamtéž

náboženských společností, neboť je toto součástí vnitřních záležitostí dané církve či náboženské společnosti, do čehož stát nemá možnost vstupovat. Důvodem těchto rozdílných přístupů je odlišná právní úprava a tím i celé postavení dané církve.

Otázkou však zůstává, zda je taková úprava v souladu se zákony, konkrétně s ustanovením článku 16 Listiny. Zde je garantovaná stejná míra autonomie církví bez ohledu na fakt, jakou formu takové náboženské společnosti má. V tomto směru, tedy především určení autonomie náboženských společností, tak není zcela ústavně komfortní výklad příslušných ustanovení, neboť takto rozdílné možnosti zásahu jsou patrné bez detailního zkoumání, což by dle zmíněného ustanovení Listiny být rozhodně nemělo.

3. KONFLIKTNÍ BODY

Dle ustanovení článku 2 odst. 1. Listiny jsou zaručeny náboženský pluralismus spojený s náboženskou tolerancí, avšak také z toho vyplývá jasné oddělení státu od jakýchkoliv konkrétních vyznání. Tento princip konfesně neutrálního státu je dokazován samotným vztahem církví a státu a především jejich vzájemnou nezávislostí. Na základě tohoto principu rozhodují soudy případné spory týkající se právě církví a náboženských společností.

V novodobé historii České republiky vzniklo několik takových sporů, které se týkaly autonomie církví a náboženských společností. V následujících podkapitolách jsou představeny nejdůležitější spory řešené jednak před Nejvyšším správním soudem ČR, ale hlavně také před Ústavním soudem.

Jako první bude přiblížen přijímací proces církevního zákona z roku 2002 a jeho následné napadení u Ústavního soudu. Dále je rozebrán důležitý spor týkající se ukončení pracovního poměru duchovních Církve československé husitské, manželů Dudových, kteří se domáhali soudního přezkumu zákonitosti zrušení jejich služebních poměrů ve vztahu ke zmiňované církvi. Neméně důležité jsou bez pochyb spory Židovské obce v Praze, které rovněž dospěly až před Ústavní soud. Ze sporu řešených před Nejvyšším správním soudem zmíním zajímavý spor týkající se mešního vína, konkrétně problémů spojených s možností používat toto označení pro takto specifický druh vína.

3.1 Návrh na zrušení církevního zákona

Přijímací proces zákona o církvích a náboženských společnostech doprovázely výhrady ze strany politiků, i ze stran odborné veřejnosti. Nastávaly obavy, že by zákon ve svém navrhovaném znění omezoval autonomii církví, respektive nerespektoval nezávislost náboženských společenství. Zákon byl senátem zamítnut a následně, již po druhém přijetí Poslaneckou sněmovnou, byl opět vrácen i prezidentem republiky Václavem Havlem.

Jedním z hlavních problémů, na které bylo opakovaně upozorňováno, byl fakt, že zákon neumožňuje církvím a náboženským společnostem samostatně zřizovat a provozovat vlastní zařízení sociálních služeb a jiných zdravotnických

zařízení.¹³⁹ Tato kritika byla spojovaná s poukázáním na fakt, že předkládaný zákon vybočuje ze staletého živého poslání církví, které vždy propojovaly dvě složky. A to jednak složku slovní (kult) a sále složku činu (charita). Prezident republiky rozporoval soulad zákona s Listinou také tím, že je zde snaha omezit působnost církví a náboženských společností pouze na činnost slovní, přičemž je odmítána charitativní složka poslání církví.¹⁴⁰ V argumentaci při jednání bylo poukázáno také na komplikace, které by vznikly s přijetím tohoto zákona diakoniím, charitám a ostatním církevním institucím, které jsou zřizovány k prospěchu veřejnosti.¹⁴¹

I přes zamítavé stanovisko senátu¹⁴² a vrácení zákona prezidentem republiky,¹⁴³ Poslanecká sněmovna finálně přijala tento zákon podle čl. 47 odst. 1 Ústavy České republiky.¹⁴⁴ Proti tomu se rozhodla bojovat skupina senátorů.¹⁴⁵ Protože navrhovatelé spatřovali v přijatém zákoně natolik závažné porušení práv garantovaných listinou, rozhodli se, že se s celým problémem obrátí na Ústavní soud. Navrhovatelé požadovali zrušení celého zákona, eventuelně některých jeho ustanovení. V návrhu na zrušení zákona navrhovatelé poukazovali na snížení ochrany náboženské svobody oproti předchozí právní úpravě. Východiskem zákona, který upravuje postavení i činnost církví a náboženských společností, by dle navrhovatelů měla být myšlenka, že stát by měl chránit svobodu náboženského vyznání, ne do ní jakkoliv zasahovat.

Navrhovatelé požadovali zachování specifického, privilegovaného postavení církví a náboženských společností. Tento požadavek podložili nejen historickými důvody, ale též důležitým prospěchem pro celou společnost. Stát by měl dle

¹³⁹ Znění kritizovaného § 6 odst. 2: *Registrovaná církev a náboženská společnost může navrhnout k evidenci orgán církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jinou církevní instituci založenou v církvi a náboženské společnosti podle jejich vnitřních předpisů za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry jako právnickou osobu podle tohoto zákona*

¹⁴⁰ HAVEL, V. *Církevní zákon je v rozporu s Listinou základních práv a svobod.* . [online] 10.12.2001 [2016-03-12] dostupné:

http://www.christnet.cz/clanky/2082/havel_cirkevni_zakon_je_v_rozporu_s_listinou_zakladnich_prav_a_svobod.url

¹⁴¹ Převzato z Nálezu Ústavního soudu č.j. Pl. ÚS 6/02

¹⁴² ze dne 21. 10. 2001

¹⁴³ Dne 6. 12. 2001

¹⁴⁴ Článek 47, ods.(1) Ústavy: „Jestliže Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna znovu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.“

¹⁴⁵ Ing. Jiří Šenkýř, Mgr. Zdeněk Bárta, doc. MUDr. Karel Barták, MVDr. František Bartoš, Stanislav Bělehrádek, Bohumil Čada, Ing. Pavel Janata, Ing. Adolf Jílek, Ing. Josef Kaňa, Daniel Kroupa, František Kroupa, Ing. Jaroslav Petřík, Petr Pithart, Jan Ruml, MUDr. Zuzana Roithová, Ing. Jiří Stodůlka, Ing. Milan Šimonovský, Ing. Jaroslav Šula, Ing. Emil Škrabis, MUDr. Milan Špaček a Jan Zahradníček – **dále jen navrhovatelé**

navrhovatelů respektovat, že pro efektivnost své činnosti musejí církev a náboženské společnosti zřizovat určité organizační složky. Prostřednictvím takto zřízené organizační struktury poté snadněji dosahují vymezeného cíle, který je prospěšný pro společnost. S tímto souvisí i napadení § 11, kde je podmíněno přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv církví a náboženských společností mimo jiné tím, že tyto společnosti musí řádně plnit závazky vůči státu a třetím osobám a dále zveřejněním výroční zprávy, což dle navrhovatelů fakticky zavádí dohled státu nad církvemi.

V návrhu bylo dále kritizováno i ustanovení § 26 odst.2, ve kterém je uvedeno, že zánik církevní právnické osoby nastává výmazem ze státní evidence, přičemž tento výmaz může provést ministerstvo kultury i bez projevu vůle náboženského společenství čistě z vlastního podnětu. Toto by ovšem bylo v přímém rozporu s Listinou, kde je zakotveno, jak již bylo několikrát zmíněno, že církev a náboženské společnosti si spravují své záležitosti nezávisle na státních orgánech a to dle svých norem. Kritika tohoto ustanovení byla tak oprávněná, přičemž navrhovatelé se k tomuto vyjádřili následovně: „ *Pokud tedy listina umožňuje církvím a náboženským společnostem, aby si nezávisle na státních orgánech zřizovaly církevní instituce a spravovaly své záležitosti, nemůže stát natolik zasahovat do jejich svrchovaných práv, že by stanovoval, kdy vzniká právní subjektivita církví nebo které církevní instituce mohou mít právní subjektivitu udělenou jim církvemi náboženským společnostmi a které nikoliv, či dokonce zbavovat církevní instituce právní subjektivity pouze z vlastního podnětu.*“¹⁴⁶

S právnickými osobami zřízenými církvemi a náboženskými společnostmi též souvisela kritika ustanovení § 27 odst. 5, neboť dle tohoto ustanovení smí církev a náboženské společnosti zisk z podnikání užít pouze k naplnění cílů jejich činnosti. Toto ustanovení je dle navrhovatelů v rozporu s autonomií církví, neboť je to další neúměrný zásah do vnitřních záležitostí církví ze strany státu.

S výše uvedenými argumenty nesouhlasila ve svém vyjádření Poslanecká sněmovna. V tomto vyjádření bylo zdůrazněno, že i přes respekt k ustanovení článku 15 a 16 Listiny může stát v předepsané formě zasáhnout do projevu náboženského přesvědčení, a to z důvodu ochrany práv a svobod jiných. Z tohoto důvodu má mít stát právo vědět základní informace o registrované společnosti, jako například její

¹⁴⁶ Zkráceno pro potřeby diplomové práce

název, důvod vzniku, či kdo bude oprávněn za nově vzniklou církevní právnickou osobu jednat. Poslanecká sněmovna se odmítavě vyjádřila i k dalšímu kritizovanému bodu, a to že zákon neumožňuje církevním institucím zřízení zdravotnických zařízení. Dle Poslanecké sněmovny tuto problematiku zákon neupravuje vůbec, a tudíž nemůže být řeč o znemožnění zřízení takovýchto právnických osob. Tento postoj byl podpořen odkazem na zásadu „... co není zákonem zakázáno, je dovoleno.“ K problematice podnikání a využívání peněz z podnikatelské činnosti bylo uvedeno, že zisk má být použit k naplňování cílů činnosti církve, což ale nevylučuje investici financí do dalšího podnikání, jehož zisk musí být ale opět použit pouze na naplnění činnosti církve.

Obdobně se vyjádřilo i Ministerstvo kultury, jako vedlejší účastník sporu. Ministerstvo kultury k návrhu uvedlo, že nelze zaměňovat ochranu svobody náboženského vyznání ve smyslu článků 15 a 16 Listiny s úpravou církví a náboženských společností tak, jak je uvedena v církevním zákoně. Dále je vyjádřen nesouhlas se směřováním pojmů „církevní právnická osoba“ a „církevní instituce“ tak, jak je uvedeno v návrhu na zrušení tohoto zákona. Na závěr Ministerstvo kultury připomnělo vysokou míru náboženské svobody a zkritizovalo skutečnost, že konkrétní příklad jejího omezení neuvádějí ani sami navrhovatelé.

Opačný názor přinesla ve svém vyjádření Ekumenická rada církví v České republice.¹⁴⁷ Tato organizace viděla jako omezující především přílišný zásah státu při zřizování církevních institucí, stejně jako omezení toho, co tyto instituce mohou a nemohou dělat a k čemu můžou používat svůj majetek. Nadále byl kritizován i hojně probíraný bod, podle něhož lze evidovat jako právnickou osobu jen instituci, která povede k vyznávání a šíření náboženské víry. Ekumenická rada církví však poukázala na fakt, že je tímto vyloučeno takové působení církve, které je určeno i nečlenům dané církve.¹⁴⁸ Za zbytečnou administrativu a zásah do vnitřní struktury byla touto organizací považována i změna povinnosti zapisovat údaje a jejich případné změny členů statutárních orgánů.¹⁴⁹ Ekumenická rada církví v České republice proto podporovala návrh skupiny senátorů na zrušení tohoto zákona.

¹⁴⁷ Ekumenická rada církví v České republice je společenstvím křesťanských církví, které vyznávají Ježíše Krista jako Boha a Spasitele podle Písem Starého a Nového Zákona a usilují uskutečňovat své poslání společně ke slávě jednoho Boha, Otce i Syna i Ducha svatého

¹⁴⁸ Při zřizování charit či diakonií atd.

¹⁴⁹ Zmíněn konkrétní případ farních sborů, které mohou mít až 24 osob, které se velmi často mění

V podobném smyslu se vyjádřila i Česká biskupská konference.¹⁵⁰ Tato instituce namítla, že předmětný zákon je oproti předchozí úpravě krokem zpět. Dle názoru České biskupské konference tento zákon omezuje základní práva a svobody, a to především rozsáhlým státním dohledem, který ustanovení tohoto zákona připouští. Je zde zmíněna i absence možnosti působení v oblasti zdravotnictví a dalších, veřejně prospěšných institucí, stejně jako kritika nutnosti vydávat výroční zprávy při výkonu zvláštních oprávnění, kterou považovala Česká biskupská konference za značný zásah do života církví a náboženských společností.

Ústavní soud následně vydal Nález Ústavního soudu, ve kterém zrušil ta ustanovení církevního zákona, která shledal jako protiústavní, neboť návrh na zrušení celého církevního zákona shledal jako neodůvodněný. Ústavní soud připomněl účel článku 16 odst. 2 Listiny, ve smyslu nároku na autonomii církve při správě svých záležitostí.¹⁵¹ V tomto ohledu dále zdůraznil, že omezení práva na autonomii církví při správě svých záležitostí lze omezit výhradně z důvodů nezbytných pro ochranu společnosti, tak, jak uvádí článek 16, odst. 4 Listiny.¹⁵² S odkazem na odbornou literaturu bylo ale též Ústavním soudem konstatováno, že i přes taková omezení by nemohla být ohrožena nezávislost církví při zřizování orgánů.

Při řešení sporného bodu ve vyjádření Ministerstva kultury ohledně rozlišování církevních institucí bez právní subjektivity a církevních právnických osob se Ústavní soud neztotožnil s názorem, že právní subjektivitu by měly mít pouze ty církevní právnické osoby, které jsou založeny za účelem organizace, vyznávání či šíření náboženské víry. S odkazem na § 6, odst. 2 církevního zákona¹⁵³ byla ale připomněna smlouva mezi Českou republikou a Svatým stolcem, z jejichž ustanovení jasně vyplývá, že katolická církev zřizuje právnické osoby za účelem

¹⁵⁰ Sbor biskupů České republiky, kteří společně vykonávají některé pastorační úkoly ve prospěch křesťanů na svém území k dosahování vyššího dobra, které lidem poskytuje církev podle norem práva, zvláště prostřednictvím různých forem a způsobů apoštolátu, přizpůsobených duchu doby a místním podmínkám (kán. 447 CIC).

¹⁵¹ Ústavní soud též připomněl srovnání s rozhodnutím německého Ústavního soudu, který konstatoval ve svém rozhodnutí (BVerfGE 70/138) následující: „,Garance svobodné organizace a správy vlastních záležitostí totiž představuje nezbytný předpoklad pro svobodu náboženského života a působení církve, vyžadující pro zachování jejích úkolů svobodu stanovení organizace, prosazování norem a správy.“

¹⁵² Článek 16, odst. 4 Listiny: „, Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“

¹⁵³ „,Registrovaná církev a náboženská společnost může navrhnout k evidenci orgán církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jinou církevní instituci³⁾ založenou v církvi a náboženské společnosti podle jejích vnitřních předpisů za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry jako právnickou osobu podle tohoto zákona (dále jen "církevní právnická osoba")“

působení ve školství, zdravotnictví či ostatních sociálních či charitativních služeb. Z toho dle Ústavního soudu vyplývá, že jsou tyto oblasti působení církví neoddělitelnou oblastí vyznání víry každé církve. Z tohoto důvodu dal Ústavní soud za pravdu navrhovatelům v tom smyslu, že předmětné ustanovení § 6, odst. 2 církevního zákona značí o zpochybnění smyslu a účelu církví. Ústavní soud k tomuto dodal, že právě tuto oblast působení církví považuje za klíčovou ve smyslu účelu zřizování církevních institucí. Jako sporný shledal Ústavní soud i ustanovení § 28, odst. 5 církevního zákona,¹⁵⁴ neboť v něm spatřuje rozpor s ustanovením článku 16 odst. 2 Listiny. Ústavní soud k tomuto rozporu připomněl ustálenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, když k omezení základních práv musí být naplněny nejméně tři podmínky,¹⁵⁵ ke kterým v návaznosti na předmětné ustanovení nedochází. Ústavní soud proto z výše uvedených důvodů vyhověl návrhu na zrušení § 6, odst. 2 a § 28 odst. 5 církevního zákona pro jejich rozpor s článkem 16 odst. 2 a odst. 4 Listiny.

Souhlasný názor vyjádřil Ústavní soud též ve smyslu protiústavnosti § 21 odst.1. písmena b) církevního zákona.¹⁵⁶ Tato úprava nerespektuje dle Ústavního soudu princip proporcionality, jelikož zde není zachována vyváženost ve smyslu porušení práva ze strany církve a následnou sankcí od státu. Ústavní soud z tohoto důvodu ruší ustanovení § 21 odst.1. písmena b) předmětného zákona a to opět pro rozpor s článkem 16 Listiny.

Následně se Ústavní soud vyjádřil k problematice § 27 odst. 5 církevního zákona¹⁵⁷, jež řeší zisk dosažený z podnikání církví. Toto ustanovení nedovolovalo církvím použít zisk k jiným účelům, než pouze k naplnění svých cílů tak, jak bylo legálně vymezeno. Toto omezení bylo však v zásadním rozporu se smyslem a

¹⁵⁴ Registrovaná církev a náboženská společnost je povinna doplnit ve lhůtě do 1 roku ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona údaje o evidovaných církevních právnických osobách podle tohoto zákona orgánem k tomu určeným v jejím základním dokumentu. Nejsou-li údaje o církevní právnické osobě doplněny v této lhůtě, ministerstvo vyzve registrovanou církev a náboženskou společnost k doplnění údajů v termínu nejméně 30 dnů ode dne doručení výzvy. Nedoplní-li registrovaná církev a náboženská společnost údaje ve stanoveném termínu, ministerstvo může podle povahy nedoplněných údajů evidenci církevní právnické osoby zrušit. U církevních právnických osob existujících déle než 50 let lze nahradit doklad o založení podle § 16 odst. 2 písm. a) tohoto zákona čestným prohlášením příslušné církve a náboženské společnosti.

¹⁵⁵ Viz výše v práci

¹⁵⁶ pokud registrovaná církev a náboženská společnost nezveřejňuje každoročně výroční zprávu podle § 7 odst. 3

¹⁵⁷ Předmět podnikání a jiné výtěžné činnosti musí být vymezen v základním dokumentu registrované církve a náboženské společnosti. Podnikání a jiná výtěžná činnost církve a náboženské společnosti mohou být pouze její doplňkovou výtěžnou činností a dosažený zisk smí být použit jen k naplnění cílů činnosti církve a náboženské společnosti

posláním církví a náboženských společností a bylo vnímáno jako neoprávněný zásah státu do církevní autonomie. Ústavní soud dospěl tedy i tady k názoru, že se jedná o protiústavnost s článkem 4 odst. 4 a zároveň s článkem 11 odst. 1 Listiny a předmětné ustanovení ruší.

K dalším argumentům Ministerstva kultury, ohledně faktu, že autonomní zřízení právnických osob církvemi nezávisle na státní moci znamená porušení principu státní suverenity, Ústavní soud zaujal negativní stanovisko a tuto argumentaci odmítl. Koncepce liberálního státu totiž toleruje pluralitu společenských fenoménů a institucí, a proto existence a zřizování církevních právnických osob neznamena útok na suverenitu státu.

Ústavní soud proto vydal dne 29. 11. 2002 Nález v následujícím znění:

- I. *Ustanovení § 6 odst. 2, § 21 odst. 1 písm. b), §27 odst.5 věty druhé v části “a dosažený zisk smí být použit jen k naplnění cílů činnosti církve a náboženské společnosti“ a § 28 odst.5 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), se dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů zrušují.*
- II. *V ostatních částech se návrh zamítá.*¹⁵⁸

Tento náleží Ústavního soudu má mimořádnou hodnotu pro církve a náboženské společnosti ve smyslu ochrany autonomie církví a obecnému nepodmaňování církví pod státní moc. Důležité je i stanovisko Ústavního soudu, ve kterém je zdůrazněn kladný přínos fungování církevních institucí ve smyslu poskytování péče občanům, kteří nemusí být členy takové církve. Ústavní soud tak potvrdil důležitost komplexnosti působení církví a jejich nenahraditelnosti ve společnosti. Díky tomuto jsou církve a náboženské společnosti hodny ochrany a podpory ze strany státu. Za pozornosti jistě stojí i pojetí suverénního demokratického právního státu. Ústavní soud ve svém nálezu totiž říká, že existence právních subjektů, které odvozují svou subjektivitu od jiné právní skutečnosti než je

¹⁵⁸ Převzato z Nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/02, jež je publikovaný ve Sbírce nálezů a ustanovení Ústavního soudu ve svazku 28, č. 146, str. 295 a dále

jejich výslovná akceptace státní moci, je suverénním demokratickým státem plně kompatibilní. Právní subjektivita církevních institucí byla po vydání tohoto nálezu použita do odborných učebnic ústavního práva, mimo jiné i v komentáři k Ústavě a Listině K. Klímy z roku 2005, ale i ve vydání z roku 2009.

3.2 Rozsah vnitrocírkevní autonomie ve věci služebního poměru duchovních

Ústavní soud České republiky řešil i problém týkající se služebního poměru duchovních církví, a to dokonce několikrát. Zajímavostí je, že podobné spory řešil i Ústavní soud Slovenské republiky,¹⁵⁹ který se ve svých stanoviskách prakticky neodlišoval od zdůvodnění rozhodnutí českého Ústavního soudu.¹⁶⁰

Otázka personálního zabezpečení církví se již po pádu totalitního režimu jevila jako velmi ožehavá a aktuální. Za vlády komunistů bylo každé jmenování osob, které měli vyvíjet jakoukoliv duchovní činnost, pod kontrolou státní moci. Takové omezení vnitřní autonomie bylo na základě § 7, Zákona č. 218/1949 Sb., ve kterém bylo stanoveno, že tuto činnost vykonávají pouze osoby, které k tomuto mají státní souhlas.¹⁶¹ S přijetím nového zákona č. 16/1990 Sb., kterým se mění zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, se značně změnil postoj státu k autonomii církví a náboženských společností. V tomto konkrétním případě zcela zmizelo ustanovení o udělování státního souhlasu osobám, které mají vykonávat jakoukoliv duchovní činnost. S přijetím Listiny se pak ustanovení o personálních otázkách ještě více upřesnilo, a to konkrétně čl. 16 odst. 2, kde bylo výslovně napsané, že své duchovní ustanovují církve a náboženské společnosti *nezávisle na státních orgánech*.

První ústavní stížností týkající se služebního poměru duchovních řešil Ústavní soud v roce 1996. Československou husitskou církví byl rozváznán služební poměr se dvěma duchovními, konkrétně s manželi Dudovými.¹⁶² Předmětem sporu byla otázka, zda s nimi byl platně ukončen služební poměr, přičemž stěžovatelé toto

¹⁵⁹ Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997, s.224

¹⁶⁰ podrobněji v textu

¹⁶¹ Zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, § 7, odst. 1 a 2

¹⁶² dále jen stěžovatelé

popírali. Současně s popíráním platného ukončení služebního poměru žádali vyplacení mzdy, neboť dle jejich stanoviska nemohli uzavřít jiný pracovní poměr.¹⁶³

Obvodní soud pro Prahu 6, jako soud prvního stupně, a zároveň i Městský soud v Praze, jako soud odvolací¹⁶⁴, dospěly shodně k závěru, že je nutné řízení zastavit pro nedostatek pravomoci soudu podle § 104 odst. 1 občanského soudního řádu a věc postoupit Ústřední radě Církve československé husitské, jakožto příslušnému orgánu.¹⁶⁵ Tento postup se ale nelíbil poškozeným, manželům Dudovým, kteří se rozhodli po vyčerpání právní ochrany u obecných soudů obrátit na Ústavní soud.

Prvním rozhodnutím Ústavního soudu v této záležitosti byl nálezn sp. zn. I. US 211/96.¹⁶⁶ Na tento první judikát v dané věci bylo mnohokrát odkazováno v následující rozhodovací praxi Ústavního soudu, a proto ho můžeme označit za precedent. V celém případě šlo obecně o posouzení dvou proti sobě stojících práv, a to konkrétně práva na ochranu u nezávislého a nestranného soudu¹⁶⁷ proti právu na vnitřní autonomii církvi, včetně ustanovování duchovních¹⁶⁸, zároveň s odkazem na vnitřní předpisy předmětné církve, konkrétně § 34 Organizačního řádu Církve československé husitské, kde je stanoveno, že služební poměr duchovního s předmětnou církví se rozvažuje propuštěním ze služeb církve Ústřední radou.

Stěžovatelé namítali, že obecné soudy porušily jejich právo na spravedlivý proces, konkrétně na ochranu nezávislého a nestranného soudu, když jejich žalobu

¹⁶³ Stěžovatelé se dovolávali toho, že ukončení jejich služebního poměru bylo neplatné a že Ústřední rada církve měla okamžitě ukončit služební poměr právoplatným způsobem, nahradit stěžovatelům jejich ušlé mzdy a to od 1. 7. 1993 a vydat jim jejich zápočtové listy

¹⁶⁴ dále jen „obecné soudy“

¹⁶⁵ Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 8.1.1996, sp.zn. 14 C 154/95

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.4.1996, sp.zn. 23 Co 182/96

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. US 211/96 ze dne 26.března 1997, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 7, pod č. 34, str. 227.

¹⁶⁷ Článek 36 Listiny:

(1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

(2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.

¹⁶⁸ Článek 16 Listiny:

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

zamítly a postoupily Ústřední radě Církve československé husitské. Právo na soudní ochranu má přitom každý jednotlivce, který se domáhá ochrany svých práv.¹⁶⁹

Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 26. 3. 1997¹⁷⁰ dal za pravdu argumentům, které použily obecné soudy, když danou věc postoupili pro svoji nepříslušnost Ústřední radě Církve československé husitské, jako příslušnému orgánu. Na svá původní stanoviska obecné soudy odkázaly i ve vyjádřeních, které si Ústavní soud pro účely řízení vyžádal. Soudy se shodně vyjádřily, že platnost služebního poměru navrhovatelů nelze zkoumat v občanskoprávním soudním řízení kvůli jeho církevnímu charakteru. Nadále upozornily, že toto mohou posoudit jen příslušné orgány dané církve, které navrhovatelům službu umožnily. Případný zásah do těchto vztahů ze strany státu, v tomto případě soudu, by bylo možno považovat za protiústavní.

Stěžovatelé ale v tomto postupu spatřovali porušení svých základních lidských práv a zároveň porušení demokratických principů. Stěžovatelé ale nespatořovali porušení ústavně zaručených práv pouze na základě vnitrostátních právních předpisů, ale zároveň upozornili na porušení mezinárodních dokumentů k lidským a občanským právům, neboť jim bylo znemožněno se dovolat před soudem svého práva.

Ústřední rada Církve československé husitské¹⁷¹ ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zaujala stanovisko, že rozvázání pracovního poměru s navrhovatelem proběhlo dle vnitřních předpisů předmětné církve. K ukončení pracovního poměru dle vnitřních předpisů Církve Československé husitské může dojít propuštěním ze služeb církve, rezignací duchovního, odchodem do důchodu, vystoupením z církve či úmrtím. Ústřední rada též upozornila, že rozhodnutí orgánů církve nemůže být bráno jako rozhodnutí orgánu veřejné moci, neboť tyto orgány tento statut nemají. Z tohoto důvodu byla Ústřední rada názoru, že ústavní stížnost je nepřipustná, pokud směřuje proti rozhodnutí orgánu církve. Pokud se jedná o ústavní stížnost směřovanou proti rozhodnutí obecných soudů, považuje ji Ústřední rada za neopodstatněnou, neboť obecné soudy neměly pravomoc pro rozhodnutí v dané věci.

¹⁶⁹ omezení tohoto práva je rozebráno dále v práci

¹⁷⁰ Nález I.ÚS 211/96

¹⁷¹ Dále jen „Ústřední rada“

Namítané právo na spravedlivý proces nemá absolutní povahu, k čemuž se vyjádřila řada odborníků, včetně samotného Ústavního soudu. Mezi omezení, respektive podmínky řadíme, mimo jiné, správné stanovení věcné, místní a funkční příslušnosti konkrétních rozhodovacích orgánů.¹⁷² Proto je zřejmé, že argument obecných soudů, že danou věc nemohou přezkoumávat, neboť nemají věcnou příslušnost, je nezpochybnitelný.

Ke stejnému závěru došel i Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí, kterým zamítl ústavní stížnost co do určení neplatnosti rozvázání služebního poměru duchovních osob, neboť rozhodováním o trvání služebního poměru duchovního k církvi by došlo k nepřijatelnému zásahu do vnitřní autonomie církvi a též do její samostatné rozhodovací pravomoci.¹⁷³

Rozdílný postoj ale Ústavní soud zaujal v záležitosti přiznání náhrady hmotné škody. V této záležitosti se Ústavní soud s postupem obecných soudů neztotožnil, neboť zde nejde o zásah do vnitřní autonomie církvi a jejich rozhodovacích pravomocí. S ohledem na soukromoprávní charakter církve jako právnické osoby musí plnit závazky vůči jiným osobám stejně, jako kterákoliv další právnická osoba.¹⁷⁴ Církve a náboženské společnosti mají v tomto ohledu rovné postavení před zákonem jako ostatní právnické osoby. V tomto případě tedy dle Ústavního soudu došlo ze strany obecných soudů k porušení základních práv a svobod stěžovatelů.¹⁷⁵ Předmětná rozhodnutí obecných soudů proto byla nálezem sp. zn. I. ÚS 211/96¹⁷⁶ zrušena.

Ústavní soud dal tímto rozhodnutím jasně najevo, že rozlišuje dva odlišné charakteru dané stížnosti:

- charakter církve, který vyplývá z ústavních ustanovení týkající se zdržení se zásahu do vnitřních záležitostí církvi a náboženských společností, když se to týká otázky, kdo smí a kdo nesmí v církvi působit jako duchovní

¹⁷² Komentář Systém ASPI - stav k 6.3.2016 do částky 26/2016 Sb. a 5/2016 Sb.m.s.

¹⁷³ jak vyplývá z vnitřních předpisů této církve, konkrétně z § 34 Organizačního řádu Církve československé husitské, [online] 10.2.1016 [2016-03-12] dostupné: na <http://www.ccsch.cz/dokumenty/891-organizacni.pdf>

¹⁷⁴ Nález I.ÚS 211/96

¹⁷⁵ podle čl. 36 odst. 1, podle něhož se může každý stanoveným postupem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu, a k porušení čl. 90 Ústavy ČR, že soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům

¹⁷⁶ Publikováno ve Sb. n. a. u. ÚS, svazek 7, pod č. 34, str. 227

- soukromoprávní charakter církve, kde je církev brána jako jakákoliv jiná právnická osoba, která je zaměstnavatelem, když se to týká závazků vůči bývalým zaměstnancům¹⁷⁷

Jak již bylo řečeno, tento judikát se stal „předlohou“ při řešení obdobných případů.¹⁷⁸ Byl to též první judikát, který se vyjadřoval k nedotknutelnosti vnitřní autonomie církví, když potvrdil, že ustanovování duchovních je ve výlučné pravomoci vnitřních orgánů církví, a je tedy na každé církvi, jaký zvolí systém vnitřní organizace, resp. systém výběru duchovních.¹⁷⁹

Stěžovatelé se po nevydařených pokusech domoci se plné náhrady hmotné škody u obecných soudů rozhodli pro podání stížnosti u Evropského soudu pro lidská práva.¹⁸⁰ Tento soud však konstatoval, že nebyly vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky, a proto stížnost pro nesplnění podmínek zamítl. Ve svém zdůvodnění zdůraznil, že stěžovatelé měli povinnost obracet pozornost vnitrostátních soudů k problému, na který ve stížnosti u Evropského soudu pro lidská práva upozorňují, a který je předmětem celé stížnosti. Z tohoto rozhodnutí plyne, že Evropský soud pro lidská práva se zabývá výlučně stížnostmi, které splnily všechny náležitosti, včetně podmínky vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků a nepřipouští pouhé obecné projednávání věci u všech vnitrostátních soudních instancí.

Další projednání věci mělo za následek, že Městský soud v Praze určil, že služební poměr manželů Dudových a Církve československé husitské trvá.¹⁸¹ Církev československá husitská¹⁸² však nesouhlasila s tímto rozhodnutím, neboť toto považovala za neoprávněný zásah do své vnitřní autonomie. Stěžovatelka podala dovolání k Nejvyššímu soudu, které jí však bylo zamítnuto.¹⁸³ Stěžovatelka však s odkazem na porušení práva na církevní samosprávu a odkazem na precedentní

¹⁷⁷ KUBÍK, J.: *Autonomie církví a náboženských společností v České republice na příkladu zřízení církevních právnických osob*, Brno, 2011, s. 21

¹⁷⁸ Např. Usnesení Ústavního soudu ze dne 31.8.2000, sp.zn. III. ÚS 136/2000

¹⁷⁹ KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s.1088

¹⁸⁰ Stěžovatelé se dovolávali článku 6 odst. 1 Úmluvy a stěžovali si na porušení jejich práva na přístup k soudu v tom rozsahu, v jakém se jak obecné soudy, tak Ústavní soud nezabývaly otázkou platnosti ukončení služebního poměru stěžovatelů k Církvi československé husitské

¹⁸¹ rozsudkem č. j. 62 Co 302/2009-248 ze dne 11. listopadu 2009

¹⁸² Dále jen stěžovatelka

¹⁸³ usnesením č. j. 28 Cdo 2082/2010-271 ze dne 8. září 2010

judikát Ústavního soudu¹⁸⁴ podala stížnost a domáhala se zrušení předmětného rozhodnutí Ústavním soudem.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření k této ústavní stížnosti však zdůraznil, že ačkoliv stěžovatelka odkazuje na precedentní judikát, nebere absolutně v potaz závěr z tohoto nálezu, že za určitých okolností se lze domáhat určení, že služební poměr duchovních k církvi nadále trvá, aniž by došlo k omezení její nezávislé rozhodovací pravomoci. Mezi tyto okolnosti v tomto případě jistě patří skutečnost, že byl služební poměr ukončen v rozporu s vnitřními předpisy církve, a tak mu nemůže být odepřena soudní ochrana. V takovém případě se dle Nejvyššího soudu nejedná o zásah do vnitřní autonomie církve, jelikož nedochází k přezkumu věcného obsahu právních aktů vydaných církevními orgány. Při případném zrušení rozsudku by došlo k nepřijatelné diskriminaci osoby tvrdící, že její služební poměr k církvi byl ukončen v rozporu s církevními předpisy, protože by jí bylo odepřeno právo na soudní ochranu. Nejvyšší soud proto žádal, aby byla ústavní stížnost odmítnuta pro svou neopodstatněnost.

Městský soud v Praze dodal, že dle jeho názoru k žádnému neoprávněnému zásahu do Listinou zaručeného práva stěžovatelky nedošlo. Deklarací trvání služebního poměru rozhodnutí nijak nenarušuje vnitřní autonomii církevních orgánů. Na základě výše uvedených argumentů Městský soud navrhl zamítnutí stížnosti pro její nedůvodnost.

Církev československá husitská však po těchto vyjádřeních oponovala, že soudy ve svých vyjádřeních neuvádějí žádné nové skutečnosti a trvala na názoru, že rozsudkem Městského soudu došlo k neoprávněnému zásahu státní moci do práva na samosprávu církví, které je chráněno a zaručeno ústavním pořádkem.

Prostor pro vyjádření dostali i vedlejší účastníci, manželé Dudovi, kteří prostřednictvím právního zástupce stručně sdělili, že ústavní stížnost dle jejich názoru postrádá širší ústavněprávní rozměr. Doplnili, že stížnost vnímají jako pouhý nesouhlas stěžovatelky s výsledkem dosavadního řízení, které pro ni mělo negativní rozhodnutí. Pokud by soud předmětné rozhodnutí zrušil, ocitli by se v „právním i

¹⁸⁴ Nález I.ÚS 211/96, dále jen precedentní judikát

faktickém vakuu,¹⁸⁵ a docházelo by tím nadále do zásahu do jejich práv a tím k diskriminaci.

Ústavní soud zhodnotil argumenty, které byly předloženy ve všech vyjádřeních, a rozhodl, že se rozsudkem č. j. 62 Co 302/2009-248 ze dne 11. listopadu 2009 Městský soud v Praze dopustil porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky. Z toho důvodu vyhověl ústavní stížnosti a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tento rozsudek zrušil.

S odkazem na dřívější svá rozhodnutí souvisejících s problematikou rozhodování vnitřních orgánů církvi¹⁸⁶ Ústavní soud připomněl, že Česká republika je založena na principu laického státu, akceptujícího náboženský pluralismus a toleranci. Náboženská svoboda formuje uvnitř církví forum internum, do něhož nepřísluší veřejné moci zasahovat. Ústavní soud vyhodnotil, že ačkoliv Městský soud v Praze a Nejvyšší soud uvádějí respekt k nálezu sp. zn. I. ÚS 211/96 ze dne 26. března 1997, došlo v předmětných rozhodnutích prakticky k jeho popření a tím zároveň k porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy,¹⁸⁷ když nerespektují rozhodnutí vydané Ústavním soudem. Zásadní nesouhlas Ústavní soud vyjádřil s názorem Nejvyššího soudu ohledně diskriminace odepřením soudní ochrany (zde manželům Dudovým), neboť s ohledem na Listinou zaručené právo na církevní samosprávu je zde příhodné, aby byla takové osobě poskytnuta ochrana autonomními církevními orgány, nikoliv civilními soudy. Ústavní soud připomněl, že se tudíž nejedná o diskriminaci, ale naopak o projev Listinou zaručeného práva na samosprávu církevních orgánů.

Závěry předchozích rozhodnutí Ústavního soudu lze podle přesvědčení tohoto soudu použít i na projednávanou věc. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud opakovaně zaujal stanovisko, že obecné soudy nemají pravomoc k projednávání a rozhodnutí sporu o neplatnost skončení služebního poměru, nelze předpokládat odchýlení od těchto názorů ani v tomto případě, neboť meritum zůstává stejné.

Jak říká S. Příbyl, je zřejmé, že se případní stěžovatelé (nejen manželé Dudovi), budou cítit dotčeni subjektivně vnímanou nespravedlností. Připomíná

¹⁸⁵ Nález IV. ÚS 3597/10

¹⁸⁶ Nález sp. zn. I. ÚS 211/96 ze dne 26. března 1997
usnesení sp. zn. III. ÚS 136/2000 ze dne 31. srpna 2000
nález sp. zn. Pl. ÚS 6/02 ze dne 27. listopadu 2002
usnesení sp. zn. I. ÚS 1244/07 ze dne 18. října 2007

¹⁸⁷ čl.89, odst.2 Ústavy: „Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby“

v této souvislosti zajímavost, že odmítání světské spravedlnosti je starou, původní zásadou, kterou lze nalézt v Bibli, a kterou se řídili již prvotní křesťané.¹⁸⁸ Nicméně specifickým garancí vnitřní autonomie církvi je podle S. Příbyla to, že jejím cílem není bezprostřední zajištění individuálních lidských práv, nýbrž zajištění práv korporativních.¹⁸⁹

Manželé Dudovi se však ani po tomto rozhodnutí nevzdali svého práva na spravedlnost a v roce 2013 a 2014 opět prostřednictvím právního zástupce řešili spor soudní cestou. Vytrvalost zdůvodnila stěžovatelka E. Dudová tím, že se obává nebezpečí, že se církve můžou chovat jako sekty, kde neplatí řády, ale rozhoduje o lidech jeden člověk bez možnosti odvolání.

Stejně jako český Ústavní soud se otázkou služebního poměru duchovních zabýval též Ústavní soud Slovenské republiky. Rozdílným bodem je, že oproti Ústavnímu soudu v České republice, Ústavní soud SR nedospěl ve dvou řešených případech k jednotnému právnímu názoru. V prvním rozhodnutí z roku 1995 Ústavní soud SR argumentoval obdobně jako Ústavní soud v České republice¹⁹⁰ a garantoval vnitřní autonomii církvi. V druhém rozhodnutí z roku 2001 však Ústavní soud dal za pravdu stěžovateli, když judikoval, že by zamítnutím ústavní stížnosti došlo k diskriminaci stěžovatele ve smyslu porušení práva na nezávislý soud podle čl. 46 odst. 1 Ústavy Slovenskej republiky.¹⁹¹ Tento nález se vůbec nezmiňuje o předchozím, diametrálně odlišném nálezu z roku 1995. K tomuto rozporu se vyjádřil i S. Příbyl, když upozornil, že na rozdíl od Slovenské republiky, český Ústavní soud ve svých rozhodnutích doslova cituje podstatné argumenty z předchozího precedentního rozhodnutí.¹⁹² Naskýtá se otázka, pro který ze dvou rozdílných názorů Ústavního soudu SR je možné nalézt více argumentů. Rozdílnost obou nálezů lze spatřovat v tom, že v prvním případě stěžovatelé nestanuli před obecnými soudy a

¹⁸⁸ V této souvislosti připomíná napomenutí z epištoly Korinským: „ Jak to, že se někdo z Vás opovážuje, má-li spor s druhým, jít k pohanským soudům místo k bratřím?“

¹⁸⁹ PŘIBYL, S. *Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních*, in REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, 30/1/05, 2005, Praha, s. 51

¹⁹⁰ S odkazem na § 6 zákona č. 308/1991 Sb., který zaručuje církvim k plnění svého poslání možnost vydávat vlastní předpisy, pokud nejsou v rozporu s právním řádem státu.

¹⁹¹ Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky

¹⁹² PŘIBYL, S. *Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních*, in REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, 30/1/05, 2005, Praha, s. 53-54

stát tak prakticky „nevstoupil do hry“, a tudíž nebylo zapotřebí chránit navrhovatele ve smyslu ochrany jeho ústavně zaručeného práva na soudní ochranu.¹⁹³

Ponechání církvím a náboženským společnostem jejich vnitřní autonomie, včetně personálních otázek, je trendem vývoje konfesní svobody v evropských demokraciích.¹⁹⁴ Do těchto záležitostí však může vstoupit státní právo v oblasti majetkových nároků, jak je zřejmé z precedentního nálezu Ústavního soudu ČR z roku 1997.

3.3 Spor o označení mešního vína

Konflikty o vymezení možného zásahu státu do vnitřní autonomie církví se neprojednávaly vždy jen před Ústavním soudem. Mezi takové spory patří spor mezi Arcibiskupskými vinnými sklepy Kroměříž s.r.o.¹⁹⁵ a Arcibiskupstvím olomouckým. V této společnosti, která vyráběla víno,¹⁹⁶ mělo menšinový obchodní podíl i Arcibiskupství olomoucké. Vlivem neshod mezi oběma subjekty došlo k ukončení účasti menšinového vlastníka společnosti, tedy Arcibiskupství olomouckého. To následně založilo svoji vlastní společnost, která nesla název Arcibiskupské sklepy Kroměříž, která jak je na první pohled zřejmé, má skoro totožný název se společností, ve které mělo Arcibiskupství olomoucké původně svůj podíl. Spory na sebe nenechaly dlouho čekat.

Po úspěšných žalobách ze strany žalobce musela společnost Arcibiskupské sklepy Kroměříž opakovaně změnit svůj název, aby nemohlo dojít k záměně těchto dvou společností. Společnost Arcibiskupské vinné sklepy Kroměříž s.r.o. poté požádala římskokatolickou církev, konkrétně České biskupské konferenci, o možnost užívání názvu „mešní víno“ na svých výrobcích. Udělování písemného souhlasu k užívání pojmu mešní víno, ale i košer víno, je součástí vnitřních záležitostí, které si církve a náboženské společnosti upravují samy vnitřním předpisem. Toto povolení však společnosti nebylo vydáno. Žalobce v tomto viděl neoprávněný zásah do obchodní soutěže a vše řešil soudní cestou. Tento spor se dostal až před zmiňovaný

¹⁹³ PŘIBYL, S. *Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních*, in: *Revue církevního práva*, č. 30-1/05, 2005, s. 53-54

¹⁹⁴ MINNERATH, Roland, *Autonomie církví k Evropě*, in: *Revue církevního práva* č.14-3/99, s.227

¹⁹⁵ Dále jen žalobce

¹⁹⁶ Mešní víno je takové víno, které slouží k liturgickým účelům při eucharistii. V různých církvích může mít různou podobu (červené/ bílé) a také různé požadavky pro udělení tohoto označení. Obecně to je víno bez příměsí a přidaného cukru, které je vyrobeno podle daného výrobního postupu

Nejvyšší správní soud, který v roce 2008 rozhodoval o kasační stížnosti stěžovatelky proti Usnesení Městského soudu v Praze.¹⁹⁷ Tímto usnesením byla odmítnuta žaloba žalobce proti České biskupské konferenci.¹⁹⁸ Předmětem žaloby bylo odmítnutí udělení souhlasu ze strany žalované k používání chráněného označení „mešní víno.“ Souhlas k takovému možnému označení vína totiž dle § 16 odst. 6 zákona č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství¹⁹⁹, příslušná církev. V tomto konkrétním případě se jednalo právě o Českou biskupskou konferenci.

Žalobce nesouhlasil s názorem Městského soudu v Praze, že posouzení, která společnost může užívat označení „mešní víno“, spadá výlučně do vnitřní autonomie církvi. Uvedl, že mešní víno je zajímavým, atraktivním produktem i pro běžný trh a není určeno výlučně pro církevní liturgické účely. Z tohoto důvodu podle stěžovatele není možné, aby církev mohla takto významně ovlivňovat obchodní trh s vínem.

Nejvyšší správní soud se zabýval smyslem ustanovení článku 16 odst. 2 listiny ve vztahu k zákonu o vinohradnictví. V této souvislosti soud poukázal na výčet úkonů, které jsou součástí vnitřní autonomie církvi, a upozornil, že tento seznam není taxativní, nýbrž demonstrativní. S tím však opětovně nesouhlasil stěžovatel a upozornil, že církve by si na základě tohoto ustanovení měly rozhodovat o svých vnitřních záležitostech, ne ale už takto výrazně regulovat obchodní trh s vínem.

Česká biskupská konference, jakožto žalovaná, se ve svém vyjádření odkazuje na původní a primární účel mešního vína jakožto vína určenému k liturgickým účelům. Liturgie je podle žalované nepochybně záležitostí vnitřní autonomie církve a tudíž stát nemá právo do těchto záležitostí zasahovat.

Nejvyšší správní soud, stejně jako soud prvního stupně, se neztotožnil s názorem žalobce. Kasační stížnost vedenou proti usnesení Městského soudu v Praze byla zamítnuta jako nedůvodná. Stejně jako soud prvního stupně, Nejvyšší správní soud konstatoval, že se skutečně jedná o rozhodnutí v mezích vnitřní autonomie církvi. Svě odůvodnění skutečně podložil definicí mešního vína, jakožto vína určeného k liturgickým účelům. Udělení souhlasu tedy nepředstavuje svévoli

¹⁹⁷ které bylo vydáno dne 31 .5. 2007 pod spisovou značkou 5Ca 350/2006

¹⁹⁸ Dále jen žalovaná

¹⁹⁹ Dále jen „zákon o vinohradnictví“

církví nezákonně zasahovat do hospodářské soutěže, nýbrž zaručuje skutečnost, že dané víno splnilo podmínky určené církví.

K této argumentaci se přiklonil i Ústavní soud ve svém odmítavém stanovisku ústavní stížnosti podané v této záležitosti.²⁰⁰ V odůvodnění dokonce zdůraznil, že jde o výsostnou záležitost církve a náboženské společnosti, a je to bezpochyby součástí vnitřní autonomie. Připomněl, že státu nenáleží vstupovat do vnitřních záležitostí církve, o to víc pokud se jedná o náboženské obřady, nebo záležitosti s tímto spojené, což použití mešního vína určitě je.

3.4 Spor funkcionářů Židovské obce v Praze

Jedním z velmi důležitých případů, jehož rozhodnutí mělo velký význam na nahlížení autonomie církví a náboženských společností, byl spor mezi funkcionáři Židovské obce v Praze.²⁰¹

Základem tohoto sporu byla stížnost skupiny stěžovatelů (dohromady 17 osob), kteří upozornili na údajné nezákonné odvolání skupiny funkcionářů ŽOP. K tomu mělo dojít na Shromáždění členů ŽOP, které je nejvyšším orgánem dle stanov této náboženské společnosti. Toto rozhodnutí však považovali odvolání funkcionáři za nelegitimní.

Odvolání funkcionáři se proto obrátili na soud, aby tento spor rozhodl. Ve svých žalobách uvedli, že výše uvedeným aktem byla porušena jejich Listinou garantovaná základní práva. Konkrétně práva zakotvená v čl. 16, čl. 36 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod, čl. 10 a 96 až 98 Ústavy, ale i čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech a čl. 18 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Z toho důvodu požadovali potvrzení neplatnosti uvedeného odvolání z daných funkcí. Obvodní soud pro Prahu 1 se ve svém rozhodnutí č.j. 12 C 222/2004-113 ze dne 04. 04. 2005 však odmítl zabývat touto věcí pro nedostatečnou pravomoc. Podle rozhodnutí soudu se totiž jedná o vnitřní záležitost dané náboženské společnosti, tzv. forum internum, a tudíž soud není pravomocný tuto záležitost rozhodnout.

S rozhodnutím soudu odvolání funkcionáři nesouhlasili, a proto se odvolali nejprve k soudu druhého stupně, a postupně se tento spor dostal až před Nejvyšší

²⁰⁰ usnesení sp.zn. II. ÚS 1217/08 ze dne 16.5.2008

²⁰¹ Dále jen „ŽOP“

soud České republiky. Všechny zmíněné soudy ve svých rozhodnutích konstatovaly, že rozhodovat o této záležitosti není v jejich pravomoci, vzhledem k tomu, že se jedná o vnitřní záležitost dané náboženské společnosti. Nejvyšší soud ve svém zamítavém usnesení odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu, ale i Ústavního soudu, které již dříve judikovaly, že v případě rozhodování přezkumu interního aktu církve nelze srovnávat se zákonem č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, a to z toho důvodu, že tento zákon se nevztahuje na sdružení občanů v církvích a náboženských společnostech.²⁰²

Těmito shodnými rozhodnutími bylo dle stěžovatelů porušeno právo na ochranu obecnými soudy, a proto podali stížnost k Ústavnímu soudu. Stěžovatelé namítali, že ze strany obecných soudů bylo jednoznačně porušeno jejich právo dané čl. 36 odst. 1 Listiny.²⁰³ Zároveň odporovali, že by se jednalo o neoprávněný zásah ze strany soudů, neboť se domnívají, že ustanovení čl. 16 odst. 1 Listiny a s tím související ustanovení § 4 odst. 3 církevního zákona neznamená, že se fyzické osoby nemohou dovolat soudní ochrany, ale znamená to toliko samotnou ochranu církví a náboženských společností před exekutivními zásahy státu do těchto společností.²⁰⁴ Stěžovatelé přitom použili jako hlavní argument usnesení Nejvyššího soudu č.j. Cdo 1487/2003 ze dne 30. 11. 2004, z čehož použili část tohoto rozhodnutí, a sice přípustnou eventualitu projednání žaloby na určení zrušení služebního nebo obdobného poměru duchovních, když toto přesahuje vnitřní hranice autonomie církví či náboženských společností. Z důvodu neexistence církevního soudu ani rozhodčího soudu s pravomocí rozhodovat o církevních záležitostech se stěžovatelé domnívali, že mají právo na rozhodnutí nezávislého soudu a po Ústavním soudu žádají, aby určil, jaký soud má danou věc řešit.

Prostor k vyjádření pochopitelně dostali i vedlejší účastníci celého sporu, konkrétně Židovská obec v Praze. Ta ve svém vyjádření uvedla, že celou ústavní stížnost podanou stěžovateli považuje za neodůvodněnou. Na úvod svého vyjádření konstatovala, že dle jejího názoru byly všechny kroky učiněné orgány ŽOP v souladu s jeho stanovami, a tedy v zákonných mezích existence ŽOP jako církevní právnické

²⁰² Viz Usnesení nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 2006, sp. zn. 28 Cdo 1271/2006

²⁰³ „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“

²⁰⁴ Tento subjektivní výklad výše zmíněných ustanovení však nekoresponduje s již existující judikaturou jak obecných soudů, tak hlavně soudu ústavního. Proti tomuto pojetí se pochopitelně následně ohradil i ústavní soud ve svém rozhodnutí, když opětovně připomněl, že rozhodování o vnitřních záležitostech církví a náboženských společností je zcela mimo ingerenci státu

osoby. Nadto ŽOP uvedla pomíjenou informaci, a sice že se stěžovatelé po odvolání zúčastnili dalších šesti Shromáždění členů ŽOP, na kterých se zvolili dle vnitřních předpisů noví představitelé Reprezentace ŽOP. S touto souvislostí se ŽOP vyjádřila ve smyslu, že stěžovatelé nejevili známky jakéhokoliv nesouhlasu, neboť se aktivně podíleli na shromážděních a dokonce na práci v komisích. Stěžovatelé tak měli možnost zvrátit rozhodnutí, které je předmětem žalob, a to způsobem, který odpovídá stanovám ŽOP. Pokud by na následujících Shromážděních, kterých se zúčastnili, vznesli návrh na zrušení předmětného rozhodnutí, bylo by o tomto hlasováno. Tento postup by byl v souladu se všemi vnitřními předpisy a zároveň by byla zachována zásada vnitřní autonomie náboženské společnosti. Nicméně tohoto postupu stěžovatelé nevyužili a posléze se rovnou obrátili na soud. Pokud by soud v této věci rozhodl kladně, jednalo by se dle ŽOP o nepřípustný zásah do vnitřní autonomie této náboženské společnosti. ŽOP proto považovala ústavní stížnost stěžovatelů ryze účelově, bez cíle dosažení samotné ochrany subjektivních práv a spravedlnosti.

Za účelové považovala ŽOP argument stěžovatelů, ve kterém odkazovali na judikát Nejvyššího soudu ČR. Stěžovatelé dle ŽOP zcela opomněli následující znění tohoto judikátu, ve kterém je zmíněno, že právě tento bod, tedy určení, zda služební poměr skončil, je výlučně otázkou vnitřní autonomie dané náboženské společnosti.

Ústavní soud ve svém usnesení sp.zn. I. ÚS 1244/07 konstatoval, že se nejedná o občanskoprávní, pracovní, ani obchodní povahy dle § 7 odst. 1 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád. V odkazu na vyjádření ŽOP konstatoval, že pokud se jedná o střet dvou ústavně zaručených základních práv, je vždy nutné zkoumat konkrétní případ, zda vůbec došlo či nedošlo k takovému stavu věci, při kterém by muselo být upřednostněno jedno právo před druhým. V případě vnitřní autonomie církví by se muselo jednat o tak velký dopad, že by byly ohroženy samotné zásady svobodné společnosti a demokracie. V tomto případě však k tak závažnému ohrožení nedošlo.

Ústavní soud dále odkázal na své již několikrát judikované stanovisko, že je Česká republika založena na principu laického státu, který akceptuje náboženský pluralismus a toleranci a z toho vyplývající formu fora interna církví, do něhož nepřísluší třetím osobám, zejména ne veřejné moci, zasahovat. Z toho plyne zásada maximálního možného omezení jakýchkoliv zásahů státní moci do církevní činnosti,

zejména pak jedná-li se o vnitřní záležitosti, jako například v tomto případě nemožnost soudního přezkumu rozhodování interního orgánu církve.

Ústavní soud proto potvrdil rozhodnutí obecných soudů a ústavní stížnost odmítl s konečným tvrzením, že základní práva a svobody, jichž se stěžovatelé dovolávají, napadenými rozhodnutími zjevně porušena nebyla.

ZÁVĚR

Cílem předkládané diplomové práce bylo podání ucelených informací týkajících se autonomie církví v českém právním řádu, konkrétně ústavněprávní pojetí tohoto tématu. Jak již bylo řečeno v úvodu, téma fungování církví a náboženských společností je ve světě stále aktuální, a proto jsem velmi ráda, že jsem měla díky zpracování práce možnost hlouběji proniknout do této problematiky. Toto téma je ovšem značně náročné na komplexní pojetí, a to z důvodu častého výkladu spolu se svobodou vyznání, které je obvykle zpracováváno jako samostatné téma diplomových prací.

Při zpracování práce jsem vycházela z různorodých pramenů, které jsou k danému tématu dostupné. Vzhledem k velké specifičnosti tématu však odborné literatury není mnoho. Naopak milým překvapením pro mě byla existence odborných článků na téma autonomie církví a náboženských společností, jejichž obsah zajímavě doplnil dané téma. Judikatura ústavního soudu, ale i Evropského soudu pro lidská práva podpořila teoretické vymezení autonomie církví a náboženských společností. Těší mě, že soudy všech stupňů, a dokonce i mezinárodní soudy, v této otázce zaujímají stejný názor a neodchylují se od ustálené judikatury ústavního soudu, jakožto důležitému orgánu ve smyslu zpřesnění zákonných ustanovení.

Autonomie církví je určitě zajímavou oblastí a od revoluce v roce 1989 prošla určitým vývojem, stejně jako obecné postavení církví a náboženských společností. Trend demokratizace státu a společnosti se pochopitelně projevil i v této oblasti a církvím a náboženským společnostem tak bylo dáno právo na samosprávu.

V první kapitole jsem se zabývala nezbytnými pojmy, které souvisí s daným tématem a jejichž obšírné definování přispělo k pochopení následujících částí práce. Zároveň jsem považovala za nezbytné na úvod vymežit svobodu vyznání, jakožto neodmyslitelné součásti a předpokladu ke správnému fungování církví a náboženských společností. Svoboda vyznání, jakožto součást nejrůznějších mezinárodních dokumentů, byla v této úvodní části podpořena i zajímavými judikáty, jak českých, tak i mezinárodních soudů.

Druhá kapitola měla za cíl hlubší deskripci a rozbor jednotlivých součástí autonomie církví se zaměřením na výkon zvláštních oprávnění, které považuji za velmi zajímavou součást fungování církví a náboženských společností v České

republice. Pro srovnání jsem použila sousední Slovensko, a to z toho důvodu, že ačkoliv se jedná o velmi blízký stát České republice, nemusí být vždy právní úprava stavěna na stejných základech, jak jsme viděli právě při tomto srovnání.

Poslední kapitola přinesla seznámení s jednotlivými judikáty zpravidla ústavního soudu. Díky těmto kauzám, respektive soudních rozhodnutí v těchto záležitostech, došlo k zpřesnění právního rámce, který definuje autonomii církví. Garance autonomie církví je tedy charakterizovaná především díky judikatuře.

Autonomie církví tak, jak ji máme zakotvenou v ústavním systému České republiky, tedy zahrnuje právo na řízení vnitřních záležitostí bez neoprávněného zásahu státu. Otázkou zůstává, do jaké míry často znějící názor, že Česká republika je stát velmi ateistický, odpovídá skutečné realitě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Komentáře, učebnice, monografie

- BASSETT, William, *Religious Organization and the Law*, Vol.2, West Group, 2001, 250 s.
- DEMJANČUKOVÁ, D. *Teorie a dějiny náboženství*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 172 s. ISBN: 80-86473-43-0
- DOE, N. *Law and religion in Europe: a comparative introduction*. New York: Oxford University Press, 2011, 306 p. ISBN 01-996-0400-2
- DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života*. Praha : Oikoymenh, 2002. 491 s. ISBN: 8072980564
- HELLER, Jan, MRÁZEK, Milan. *Nástin religionistiky: Uvedení do vědy o náboženstvích*. 2.vyd. Praha: Kalich, nakladatelství a knihkupectví, s.r.o., 2004. 316 s. ISBN 80-7017-721-7.
- HRDINA, A. I.: *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Eurolex Bohemia, Praha 2004, 268 s. ISBN 978-80-8643-267-0
- JÄGER, Petr. *Círky a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 239 s. Mimo edice. ISBN 80-7325-092-6.
- KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, Praha 1981, 829 s. ISBN 80-7235-272-5
- KLÍMA, K. et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2.vydání, Plzeň: A.Čeněk, 2009, 1448 s. ISBN 978-80-7380-140-3
- KŘÍŽ, J. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, C. H. Beck, 2012, 366 s. ISBN 978-80-7400-362-2
- KUBÍK, J.: *Autonomie církví a náboženských společností v České republice na příkladu zřizování církevních právnických osob*, Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, Katedra ústavního práva politologie.

MADLEŇÁKOVÁ, L.: *Círky a náboženské společnosti- správně právní aspekty jejich vzniku a činnosti*, Leges, 2014, 224 s. ISBN 978-80-7502-039-0

NOVOTNÝ, J. *Círky, náboženství a sekty v České republice*, Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra sociální pedagogiky.

SANDBERG, R. *Law and Religion*. Cambridge University press, 2011, 216 p. ISBN 987-1-107-00379-8

SEDLÁČEK, V.: *Obecné správní právo*. Praha: Aspi, 2004. 464 s. ISBN 978-80-7357-382-9

SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, 230 s. ISBN 978-80-87127-13-1

ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, 256 s. ISBN 978-80-7201-710-2

TRETERA, J. R., *Stát a církve v ČR*, Karmelitánské nakladatelství, 2002, 156 s. ISBN 80-7192-707-4

Odborné články

KOLÁŘOVÁ, M: Povaha vnitřních předpisů církve. *In Právní rozhledy*, 2012, č.2, 72 s.

WOOD, J. Religious Human Rights and Democratic State. *Journal of Church and State*. 2004, ročník 46, č. 4, 812 s.

HOETZEL, J. Samospráva. *In Slovník veřejného práva československého*. Reprint. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 58 s.

PŘIBYL, S. *Vnitrocírkevní autonomie v rozhodování ústavních soudů České republiky a Slovenské republiky o služebním poměru duchovních*, in REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, 30/1/05, 2005, Praha, 68 s.

Právní předpisy

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/2001 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdější předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o vinohradnictví a vinařství)

Judikatura

Nález sp. zn. III. ÚS 136/2000 ze dne 31. 8. 2000

Nález sp.zn.II ÚS 227/97, publikovaný ve Sb.n. a u. ÚS, svazek 10, pod č. 30 na s. 447

Usnesení Okresního soudu v Karviné ze dne 13. 8. 2003, sp. zn. 39 Nc 1507/2003

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. 9. 2003, sp. zn. 13 Co 1074/2003

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 8.1.1996, sp.zn. 14 C 154/95

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.4.1996, sp.zn. 23 Co 182/96

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31.8.2000, sp.zn. III. ÚS 136/2000

Usnesení č. j. 28 Cdo 2082/2010-271 ze dne 8. září 2010

Nález IV. ÚS 3597/10

Nález sp. zn. I. ÚS 211/96 ze dne 26. března 1997

Usnesení sp. zn. III. ÚS 136/2000 ze dne 31. srpna 2000

Nález sp. zn. Pl. ÚS 6/02 ze dne 27. listopadu 2002

Usnesení sp. zn. I. ÚS 1244/07 ze dne 18. října 2007

Usnesení nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 5. 2006, sp. zn. 28 Cdo 1271/2006

Internetové zdroje

WINTON FILM [online] dostupné [cit.2016-02-10]

<http://www.wintonfilm.com/cs/pribeh.html>

ŠÁMAL, P. a kol., Trestní zákoník Komentář. [online] [cit. 2016-02-15] Dostupný na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrjpwk5tlg4&groupIndex=1&rowIndex=0>

Úsvit s blokem proti Islámu, *Poslanci rozhodnou o dohledu nad nebezpečnými církvemi. Úsvit chce kontrolu imámů* [online] 27.10.2015 [2016- 03-03] dostupné: <http://www.usvitnarodnikoalice.cz/tiskove-zpravy/poslanci-rozhodnou-o-dohledu-nad-nebezpecnymi-cirkvemi-usvit-chce-kontrolu-imamu/>

JAKUBALOVÁ, K.: *Do vězení přinášíme naději.* [online] 14. 7. 2010 [2016-03-04] dostupné: <http://www.katyd.cz/clanky/do-vezeni-prinasime-nadeji.html>

Dohnalová, Z.: *Církevní školství v České republice,* . [online] 03. 7. 2005 [2016-03-05] dostupné: http://www.sacra.cz/2005-1/3_Sacra_3-2005-1_6.pdf

Havel,V.: *Církevní zákon je v rozporu s Listinou základních práv a svobod.* [online] 10. 12. 2001 [2016-03-12] dostupné: http://www.christnet.cz/clanky/2082/havel_cirkevni_zakon_je_v_rozporu_s_listinou_zakladnich_prav_a_svobod.url

Organizační řád Církve československé husitské, [online] 10.2.1016 [2016-03-12] dostupné: na <http://www.ccsch.cz/dokumenty/891-organizacni.pdf>

RESUMÉ

I have chosen a topic of „Autonomy of churches and religious societies under the constitutional system of the Czech Republic“ as a main theme of my thesis. The goal of this paper is to create a integrated view on this very interesting topic. Despite the attractions of this issue, some problems are too complex for the purpose of thesis and in fact should be large enough to cover the whole work. Therefore I have certain passages focused on selected issues.

In the introduction, I explained why I chose this topic. Then I described, what is the aim of this work and what methods were used in writing this theses. This diploma thesis is divided into individual parts. For clarity's work further divided into other parts. The first part introduces some basic concepts such as religion, churches and religious communities and there is also described in more detail freedom of religion. The first part also describes the churches and religious communities, as it is stated in the Czech legal system.

Another part is about the autonomy of churches and religious societies in the Czech Republic. There is analyzed real status and rights of churches and religious societies. There is also introduced so-called special privileges churches and religious communities. These are the special privileges that churches can get on the territory of the Czech Republic.

In the last part of my thesis I analyzed the most important court decisions about autonomy of churches and religion societies. In this part of my diploma thesis there are not analyzed all problems about autonomy of churches and religious societies, which addressed the Constitutional Court. It is for this reason that I wanted to supplement the major topic of judicial decisions, not hold the whole issue.

I agree with the concept of autonomy of churches and religion societies in the czech law system. I think that there is adequate protection for churches and religion societies and for another people too.

Příloha č. 1

Č.	Církev a náboženské společnosti	Zvláštní právo					
		vyučová ní nábože nství na státních školách	duchovenská služba v ozbrojenýc h silách ČR	duchovenská služba v místech, kde se vykonává vazba a trest odnětí svobody	konání obřadů, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky	zřizová ní církevní ch škol	zachování povianosti mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství
1	Apoštolická církev	A	A	A	A	A	A
2	Bratrská jednota baptistů	ne	A	A	A	A	A
3	Církev adventistů sedmého dne	A	A	A	A	A	A
4	Církev bratrská	ne	A	A	A	A	A
5	Církev československá husitská	A	A	A	A	A	A
6	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů	ne	ne	ne	A	ne	A
7	Církev řeckokatolická	ne	A	A	A	ne	A
8	Církev římskokatolická	A	A	A	A	A	A
9	Českoobrtrská církev evangelická	A	A	A	A	A	A
10	Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	ne	A	A	A	ne	A
11	Evangelická církev metodistická	ne	A	A	A	ne	A
12	Federace	ne	ne	ne	A	A	ne
	Židovských obcí v České republice						
13	Jednota bratrská	ne	A	A	A	A	A
14	Křesťanské sbory	A	ne	A	A	ne	A
15	Luterská evangelická církev a.v. v České republice	A	ne	ne	A	ne	A
16	Náboženská společnost českých unitářů	A	A	A	A	A	A
17	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	A	ne	A	A	ne	A
18	Novoapostolská církev v České republice	ne	ne	ne	A	ne	A
19	Pravoslavná církev v českých zemích	ne	A	A	A	ne	A
20	Slezská církev evangelická augsburského vyznání	A	A	A	A	A	A
21	Starokatolická církev v České republice	A	A	A	A	ne	A

Zdroj: Ministerstvo kultury ČR